

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

VI.

Излази половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

Р А Т.

Из дјела епископа зеландског Мартенсена.

Превод Д. Поповића.
 (Наставак.)

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE

*CRNOJEVIĆ

Свака држава, која претендује на независност, треба да има војске, која је у њој управо она физичка сила, помоћу које држава треба да подржава како унутрашњу, тако и спољашњу државну сигурност. И управо зато, што војска у свима својим операцијама треба да ради као физичка сила механичким средствима као и због тога, што се ратовање врши помоћу те велике машине, у коју се војка све већма претвара, — покорност и субординација су главне врлине, које се захтјевају од војничког сталеза. Покорност, разумије се, да би могла имати свој прави унутрашњи значај, треба да потиче из љубави према отаџбини и господару, — љубави, која управо узбуђује ентузијазам јунаштва, и побуђује на оно добровољно самопожртвовање, у којем војник, у чисто специјалном смислу, узима за девизу изреку Спеситељеву: „не бојте се онијех, који убијају тијело, а душе не могу убити“ (Мат. X, 28). Но ипак, ма како ми високо цијенили јунаштво и ентузијазам, и једно и друго неће имати користи онда, ако војник одрече покорност и ако се буде укла-

њао да с трпљењем сноси многе оскудице, које је принуђен сносити за вријеме рата.

Свако позив у животу има своју идеалну, пјесничку страну, и своју прозаичку страну. Но тешко да има таковог позива, у којем би се идеал и проза истакли у тако наглом контрасту, као баш у војничком позиву. Рат има периоде својих великих криза, дане свога ентузијазма, усхићења и побједи; но он такође има и своје дане пораза, оступања, кад се сав рад своди на то, да се мора задовољити само сазнањем испуњене дужности и показатог јунаштва, па ма то било и под тешким осјећајима губитка. И тада тек настају не само дани, већ и читаве недјеље, у којима се не догађа ништа важно, и кад у том великом губитку и огорчењу вријеме често пролази у празној, досадној монотонији, у очекивању нових војничких наредаба. Хенри Стефенс, који је примао судјеловање у њемачком рату за ослобођење против Наполеона I, приповиједа у својој автобиографији, да је он за вријеме тога периода очекивања оболио био од умора, и у исто вријеме постао нервозан због непрекидног ћеретања својих многобројних другова дању и од непрекидног хркања ноћу, што је све већма заглашавало његов слух, као и то, да му је Хнејзенау рекао односно овог: „умореност је неопходни елемент садашњег нашег начина бртвања,“ тјешећи га у исто вријеме тим, да ће, може бити, ^{ERNO}колик^{JE}о сутра искусити и нешто тако, што ће га задовољити за дуго времена. *) За морално нормирање како досаде, тако и одушевљења, прозе, као и ратне поезије, стварним средством служи управо испуњавање дужности покорности и субординације.

Међу контрастима, који су нераздвојни са војничким животом, постоји контраст између живота на бојном пољу и живота у болници. Посљедњи нема ништа мање важности за развиће унутрашње личности, него ли први. У оно вријеме кад се на ратном пољу са пожртвовањем врши борба за земаљски циљ и земаљску побједу, у болницама (разумије се не код свијех, већ код многијех рањенијех и умирућијех) води се друга борба, и врши се друга побједа, чији већ значај припада другом царству, — царству „не отъ мира сего.“ (**)

*) Steffens, Was ich erlebte, VIII, 73. —

**) Виђи одлично невелико дјело „Der Seelsorger im Kriege, успомена једног војничког проповједника“ (1876 г. по датски).

* * *

Војничка покорност, у самој ствари, јест покорност господару, као врховном старјешини државе. У оним земљама, гдје је права монархијска управа, *војничку заклетву* треба давати само господару те земље, а не „господару и влади.“ Сумњива црта пошљедње форме заклетве, коју можемо назвати продуктом парламентарне системе јест та, што се војска ушљед такве заклетве претвара из силе која се покорава, у силу која *расуђује*. У овом случају она се позива да испитује границе државне власти у њеном одношају к форми управе и народног представништва. Таква заклетва доцније повлачи за собом безбројна размишљања, која неизбјежно парализују и збркају истинске војничке појмове о њиховим дужностима, јер се код војске јави претпоставка, да покорност треба н. пр. само испуњавати „у толико,“ у колико господар земље испуњује конституцију, или у колико је испуњују њени представници. Такође веома је штетно уводити и такву форму заклетве, која је пуна споредних комбинација, кад се даје оној класи људи, која, по самом свом карактеру, не треба да *расуђује*. Но ипак исто тако је штетно и кад се потпуно не даје никаква војничка заклетва. Увидање овог свечаног акта поткопаје признање важности рада, а у исто вријеме оставља цјелокупно питање о војничким обавезама отворено и неријешено, као о послу, који не може да буде предмет за размишљање, т. ј. чини га управо оним, чим оно не треба да буде.*) Грађански сталеж налази се потпуно у друкчијим приликама од војничке класе. Први, разумије се, треба да полаже заклетву господару и влади не због тога, што се на њ може однијети више споменуто „у толико,“ већ због тога, што само призивање те класе лежи у томе, да примјењује конституцију на специјалне послове, који се сриетају у друштвеном животу.

Увођење опште војничке *обавезне* покорности треба сматрати као корак напретка. Сви синови домовине дужни су бранити своје огњиште. Узвишенији дух, и управо дух који је противан варварству, прилагођује се у оном случају, кад се чланови њене војске узимају из свијех друштвенијех слојева. Но у овом се има довољно основе, да духовна класа

*) Питање, да ли господар или парламентарна већина треба да буде врховним авторитетом у војничким пословима, поучно се илустрира скорашњом историјом Пруске (ср. Aus dem Briefwechsel Friedrich Wilhelm IV mit Bunsen, *Leopold von Ranke*, стр. 196 и остале).

људи буде искључена из војничке покорности, јер је тој класи задатак, да се брине више за царство, које није отъ міра сего. Неразумијевати важност овога захтјева, значи не схваћати битност духовно-црквеног позива.

* * *

Има хришћанских сектâ (менонити, квакери), који сматрају војнички позив као несагласан са звањем хришћанина, на основу чега се отказују испуњавати војничку покорност. Мотив за одрицање налазе у заповиједи Спаситељевој, која гласи: „ко те удари по десном твом образу, обрати му и други; и који хоће да се с тобом суди и да ти узме кошуљу, подај му и хаљину.“ (Мат. V, 39, 40). Овај поглед (којег је недавно обновио гроф Л. Н. Толстој) потиче због несхваћања разлике између св. цркве (као царством више и духовне правике, у којем треба да узима превагу настројење, које је сагласно с Јеванђељем и гдје начела Спаситељева налазе своју примјену у посебним околностима) и државе, као области спољашње правичности, у којој треба да влада закон и мач. Одричали законитост рата, значи то исто, што и одрицати државу; но држава не може прекинути свој ојстанак, докле постојимо ми на земљи. И хришћанин треба да живи у једно исто вријеме у двама царствима: у царству више правике, и у царству спољашње (законске) правичности, у којој, услед свагдашње неправде и пријеступа, правичност треба да се подржаје спољашњим средствима. Но одовуда није могуће доказати и то, да је Св. Писмо имало у виду укидање државе и војничке класе. Војницима, који су дошли били к Јовану Крститељу да га питају, што им треба чинити, није им рекао да се одреку своје службе, већ им је одговорио: никоме не чините силе, нити кога опадајте, и будите задовољни својом платом. (Лук. III, 14). Христос није заповједио стотинашу у Капернауму да напусти своју службу, као год што ништа сличног није говорио ни ап. Петар стотинашу Корнилију, када га је крстио (Дјејан. X). У свима овим мјестима претпоставља се, да се војнички позив не коси са ступањем у хришћанску цркву.

Ради опровргнућа реченог погледа, треба даље још примјетити, да мач, који се употребљује у рату, није мач убијце, већ мач, који је дао Бог ради утврђења правде на земљи. Јер у рату бори се не један човјек против једног човјека, већ опште силе, народ против народа, и држава против државе. Онај који се бори треба да зна, да служи божанственој уста-

нови. Он није позван да испитује, да ли је рат, у којем се бори, праведан или не. Одговорност пада на оне, који су се одлучили на рат. Његов је посао да докаже вјерност и храброст, премда, разумије се, још је боље, ако он и сва му браћа по оружју могу проникнути бити духом ентузијазма за правичан посао. У питању, — да ли се војник може спасти, благородну мисао изрекао је Лутер у молитви, коју он препоручује вршити испред битке. Између осталог у тој молитви има једно такво мјесто, у којем он благодари Бога за своју увјереност у томе, што његова служба није гријех пред Богом, већ богоугодна послушност, као и то, да се он нада спасти не због тога што је војник, већ због тога, што је хришћанин, који се нада на Господа Христа, који је за нас умро. „Ако ти додаш к томе још и Символ вјере и молитву Господњу, учинио си доста. И тада предај твоју душу и тијело у руке Божје, — вади мач твој из корица, и у име Божје бори се.“ *) Супрот овоме, Лутер такође описује и многобожачко расположење духа испред битке: „Презрење смрти и охолост, нада на част и славу, нада на добру пљачку а код неких и очекивање нових љубавних дјела и прикључења.“ Уз ово можемо се подесно сјетити солдата Наполеона I-вог, с њиховим многобожачким узвицима „gloire“ и „vive l'empereur!“, које су изговарали до саме смрти. —

*) Luther, Werke, X, 629. —

(Свршиће се.)

ЦРКВЕ ГРАДАЧКЕ И ЊИХОВО СВЕШТЕНСТВО.

(Свршетак.)

Од када су се Грачани оvdје доселили, — као што рекох из Херцеговине, од прилике назад три до четири вијека, свештеници њима и околним селима били су искључиво из браства Кажића. По њиховом досељењу оvdје било их је једанајест. Најпрви је био поп Јован, затим Бошко, Стијепо, Никола и Драка. О овим свештеницима нема никаквих писмених података, а тако слабо што о њима живи и у народној успомени, осим што се имена њихова налазе у породичној читуљи.

Послије овијех градачки свештеник био је Петар Кажић, који се родио од прилике око 1762 год. Како онда није било школа, то ђаци, који су се спремали за свештенички чин, морали су ту спрему добијати код свештеника, или у манастирима код калуђера, те Петар пође на Стањевиће, гдје је учио око 4. године. Рукоположио га је Светопочивши Владика Петар I. Петровић 1789 год. на Цетињу. Поп Петар је био великог раста, уман и разборит и сасвим гостољубив, те и данас у овом племену у говору кажу: „да си поштен као поп Петар или поп стари (како га они још друкчије зову).

Кад је св. Петар дошао на Градац, да освети цркву на Вељој Гори на Парцима, као што прије рекох, бавио се 7 дана и ноћивао код попа Петра, то му је том приликом и обећао запознати његовог најстаријег сина Јована (Јокицу), што је доцније и учинио. Поп Петар је био у исто вријеме и племенски судија (овдашњи кулук).

Кад је доцније, једном приликом, поп Петар, дошао на Цетиње код Владике Рада (Петра II-ог), (при ступању на престо) хтио га је ставити војводом, но Петар одговори, да је то Ускоковића куће (јер је војвода Стано Ускоковић погинуо као војвода у Боки которској). Затим му Владика понуди капетанство; на што му поп Петар одговори: „Господару! ја ћу теби свакако бити вјеран са мојим племеном, зато би боље било да га даш Вукчевићима, који су на крајину турску.“ —

Владика, управо изненађен тим поповим одговором, одреди му доживотну пенсију, тадашњу капетанску плату 30 тал., коју су његови синови и послје његове смрти до скоро примали. Поп Петар умро је на Лазареву субогу 1848 године, а сахрањен у цркви св. Параскеве на Градац.

Још за живота попа Петра, по обећању св. Владике, његов син Јован (Јокица) пође у Паштројевиће, у манастир Дуљево, гдје је код калуђера учио 5 година, а доцније 1 годину у Добрској ћелији и у манастиру Цетињском 1 годину, гдје је и рукоположен од св. Петра Петровића, на Преображење 1813 године.

Овај свештеник био је сасвим побожан, више се држао калуђерског него свештеничког живота. Стрг у посту, а усрдан у молитви, вршио је тај тешки али свети позив 57 година. Савременици његови причају, да никад није пропустио у радне дане јутрењу и вечерњу, а у празничне и св. литургију; шта више, кад је пао у дубоку старост, а доцније и ослијепио вршио је јутрење и вечерње молитве у својој кући.

Он је био у сваком погледу добар и побожан свештеник; његова карактеристика заиста је пуна добријех страна, за кога је и Владика Раде једном приликом рекао: „Сваки је свештеник у својој земљи — пош, а пош Јокица с Грача пош и шб.“ Код њега су са сваке стране долазили ђаци, који су се спремали за свештенике, којих је било више од 30, од којијех и данас има живијех. Умро је 8 децембра 1870 год.

Још за живота, пош Јован, имајући велику парохију, зажели запопити и свога брата Ивана, који се зато већ раније бјеше спремио, а будући то бијаше жеља и њиховог оца, попа Петра, који још у животу бијаше. Неколико Грачана с попом Јокицом пођу на Цетиње код св. Петра и замоле га, да га запопи, но св. Владика, будући у дубокој старости, а и тјелесно слаб, одбије ту њихову молбу, говорећи, да је то због старости и слабости већ и оставио, те им даде упутницу писмену на Пећског владикау, да га овај рукоположи.

Иван с једним пратиоцем, а с владичином упутницом, пође у Дечане, гдје је неко вријеме учио и запопио се од Пећског владике 1828 године. Овај је поповао заједно са својим братом Јокицом до 1881 год., кад је већ у дубокој старости пензиониран. За свога свештеника говоре, да никада није служио св. литургију, а да народу не изговори поучно слово.

Поред своје свештеничке дужности увијек се старао о уређењу племенских цркава, те је чешће настојавао разне поправке истих, чему се по некад племеници ради тешкоћа и противили. Тако једне године кад је овај обраћао народ, да се обнови црква на Вељој Гори, народ то не хтјене послушати, зашто се поп Иван обрати Владици Раду, који му даде перјаника Јоша Драгова Станиселића, да то умири и да их склони послушности. Тада му је дао писмо које овако гласи:

М. П.

Одъ насъ Владыке Петра Петровића и правителствујущег сената свѣма Грачанѣма объявленіе и поздравъ!

Како е доходіо попъ Иванъ Кажія и приказао Суду за-порадѣ те цр'ковне работе да међу вама слоге ніе; зато шил'ѣмо перяника Јоша, да онъ зато међу вама развѣдѣ, ѣ послѣдъ ко бы и найманю смутню учиніо да га имате свезана довести на Цетинъ, ѣ сувѣше судѣмо на таквога глобе цекѣна двадесетъ да преда тай часъ по сваки начинъ, зато авизайте ову мою

заповѣдъ Грачанѣма, да небы послѣдъ кой рекао ере не знао.

И тако знадите и да сте здраво!

Цетинѣ, 20 марта 1835 года.

Печат је округао са двоглавим орлом у средини; изнад двоглавог орла стоји крст, а испод њега лав; у наоколо натпис: „мохуръ кске чрнѣ гори.“

Поп Иван је умро 2 октобра 1890 год., а сахрањен пред црквом св. Параскеве на Градцу.

Још док је поп Иван у животу био рукоположен је његов син Филип (Зеко) 1844 год., који је предходно добио спрему код свога оца и стрица. Поп Филип наскоро остане удовац и и ожени се други пут, но благословом Владике Петра II-ог могао је и даље чинодјејствовати осим св. литургије. Зато је доцније добио писмену дозволу од Књаза Данила I-ог, која овако гласи:

На Цетинѣ, 25 марта 1856 года.

М. П.

„Да се зна и да естѣ вѣрвата ова данасѣ учинѣна карта, по заповѣди Свѣтлога Цта Књаза Данила Петровиѣа, која се дае изъ народне канцеларије Црногорске и Брдске попу Филѣцу Кажѣи у Градацѣ, а то како му е доцније Владѣка вторѣ Петарѣ опростио, да може све црковне ствари исполнявати, до само да не може летурѣие говоритѣи. Зато да народѣ признатѣи мора наредбу покойнога Владѣке. Како и Я Свѣтлѣи I-ви Књазѣ признаемѣ и печатом народнимѣ потврѣуемѣ.“

Н. Стефановиѣ, скр. сената.

Овај свештеник умро је од колере на Илин-дан 1867 год. Доцније свештеник Градачки био је Стеван Кажѣи, који се је рукоположио 24 септембра 1847 године, од Владике Петра II. Петровиѣа на Цетинѣу. Овај свештеник много је допринио користи овоме племену држањем и руководством црквених новаца, које је држао и пазио од када се рукоположио. Његовим настојавањем и надзором обновио се потоњи пут храм св. Илије на Вељој Гори, а такође на ново подигла, лијепо окрасила и звона на исту набавила црква св. Параскеве на Грацу, као и многа друга псдузећа и установе у корист цркве.

Пошто је и овај умировљен 1881 године, свештеник Градачки био је Прогоновиѣки поп Ђуро Рогановиѣ, који је врло лијепо успомене оставио у народу својим кратким попвањем, те народ и сада са особитом харношћу и циететом сјећа се

његовог имена. Но пошто и овај на скоро умре 6 октобра 1892 године, свештеници привремени били су Грацу: Дражевински и Орашки.

Године 1897 9 марта буде рукоположен за ђакона, а 25 истог мј. за свештеника свршени ђак Богословско-учитељске школе на Цетињу — Томо Кажич; којему је мјесто синђелије из канцеларије Митрополијске издата ова наредба:

МИТРОПОЛИЈА ЦРНОГОРСКА

Број 684.

Цетиње, 20 јуна 1897.

Часном свештенику Тому Кажичу

Градац.

Од првог јулија тек. год. повјерава вам се у душестаратељство парохија покојнога свештеника Ђура Рогановића, с тим условом, да сте ви дужни од те повјерене вам парохије давати у фонд свештенички онолико, колико је плаћао свештеник Рогановић.

Регистра, печати и званична акта припадајућа тој парохији, узмите од свештеника који је до сада исте руководио.

Управа Митрополије повјеравајући вам ову парохију, има потпуну наду, да ћете ви, као свршени богословац, ту свету дужност обављати онако, како доликује Ваљаноме и добром свештенику.

М. Митрофан.

М. П.

Приопћио: Томо Н. Кажич, свештеник.

ЦРКВЕ У ПРЕДГРАЂУ ТРЕБИЊА.

Приопћио Леон. Нинковић јеромонах.

(Свршетак.)

III.

Црква храм св. Ђурђа на Арсланагић-мосту.

Из града Требиња за 5 км. главном цестом која води у Ластву (Корјениће) постоји село Арсланагић мост. Јужно поред села протјече р. Требишница. Одмах преко ријеке — према селу на једној коси налази се црква храм св. Ђурђа. Цркву је сазидаана у облику лађе а сволтана сигом. Звоник је на преслицу са једним звоном. На оба споредна зида и на олтарској апсиди

има по један прозор. Црква је дуга 8·20 цм.; широка 4·80 цм.; а висока 3·50 цм. О хтитору-основаоцу ове цркве казао сам при опису цркве у Нецвијеђу, т. ј. да су је зидали Папковићи из села Нецвијеђа. Црква је била порушена (само се ћемер још држао) до 1886 године. Текуће 1886 год. су је обновили браство Гудељи из села: Долова, Покрајчића и Крушеве — Густујерне. Црква је потребним сутварима снабђевена, а другога каква иметка нема. На 50 корака западно од цркве — на р. Требишници налази се „Ћуприја“ прозвана „Арсланагић-мост.“ План овога моста изведен је у облику полукруга. Ћуприја је дуга 92 м., а широка 4 м. На средини Ћуприје била је кућа за државну војничку стражу, која је заузимала простор 20 м. дуљине а 4 ширине. Ова је кућа по наредби државној срушена 1896 године. На овој ћуприји имају два ока — (свода за пролаз воде) велика по 20 м. широка, а 50 м. је ћуприја висока. Даље поред овијех су опет два мања „ока,“ а изнад су опет два. Цјела је ова ћуприја сазидана од fino ђељаног камена. Мјештани веле, да се на њој негдје налази Грчки натпис, до кога ја нисам дошао. Предање говори, да су ову ћуприју зидали Грци, а ја би прије рекао и држим, да су је градили Срби у вријеме српскога краљевства у Требињу. По предању се ова ћуприја у старо вријеме (до 1687) звала: „Ћуприја“ или „мост на ријеци Требишници код града Мичевца.“ Име „Арсланагић-мост“ постало је овако: Када су Млечићи изгнали Турке из Боке-Которске 1687 год.; тада се неки Арслан Новјанин населио поред овога моста. Те пошто није тада било државне дисциплине ни финансијалне уређености, то досељени Арслан почео побирати ђумрук (царину) на овоме мосту и у прије споменутоу на мосту кућу смести нарочитога ђумрукчију — царинара, а какав, и колик је био приход од тога, мислим, да је доста када речем: да је преко овога моста био главни пут из Боке доње у горњу Херцеговину. Народ од тада прозвао у пола по узимању ђумрука ови мост: „Арсланагић-мост.“ По имену „Арслан“ и називу „Арсланагић-мост“ и дотично село доби име „Арсланагић мост.“ У овоме селу живе осим двије православне породице све мухамеданци. А у сеоцима: Долови, Покрајчићи и Крушева-Густујерна опет сами прав. Срби.

Од Арсланагића-моста за 5 минута хода низ десну обалу р. Требишнице, на једноме хумку налази се развалина од старе тврђаве т. зв. „Мичевац.“ Овдје се види, да је била огромна тврђава — толика као и остали стари градови. Народ прича, да је ови градоћ градио Херцег Шћепан. Шта више, веле, да

је за турске владе овдје нашао силне паре Мухамедавац Џано Беговић из Горице са наква два Грка, који су ноћно побјегли у Далмацију. Географске границе су као и код прве двије цркве — а разумије се и цркве у Нецвијећу, јер је источно брдо Поклонац.

IV.

Црква Ружица на извору р. Требишнице. (Билећки шрот)
(у развалинама.)

Развалине ове цркве леже на обали с десне стране извора р. Требишнице. Црква је величином била као и у Мирушама (на Приспи). Ко и када је ову цркву у почетку сазидао, народно предање то не памти, као ни коме је свецу била посвећена, осим што се очувало име: „Ружица.“ А о разорењу веле, да је разорена у вријеме рата између Русије и Турске (1808). Шта више, тврде, да је за вријеме споменутога рата руска војска у друштву са Црногорцима — које је предводио Владика Петар Петровић—Његош (Свети), прешла преко Билеће — до Врање Дубраве. Том приликом је војска разорила турске млине, који су опстојали на р. Требишници — поред цркве „Ружице.“ А по окончању рата видјели Турци разорене своје млине, — а да би се што боље осветили Србима разореше цркву „Ружицу“.

Народ прича, да је у рушевинама ове цркве нашао силне паре Алија Дрљевић, из Билеће са мајстором Поробијом из Попова *), и да су их братски подијелили.

За $\frac{1}{4}$ сахата сјеверно од извора р. Требишнице бијели се град „Дворишта“. Дворишта су далеко од вароши Билеће 1 км. У почетку је ови град сазидао Махмуд-паша, негдје око 1853—55 године, за становање саме активне војске. А разорио га је Књаз Никола 1878 год. На развалинама града Дворишта Аустро-Угарско заједничко министарство војно из срестава државне касе подигло је модерни град, за становање стајаће војске и назвао је: „Neu Bilek“. Што ће српски рећи: „Нови Билек“, или као што ми Срби говоримо и пишемо: „Билећа.“ **)

*) Поробија је био родом из Попова, а зидао је кућу Дрљевићу, те по свршетку куће свечаним даном шетајући у црквеним развалинама, нађоше паре и подијелише. А када сјутри дан Поробија крену кући — дочекаше га Турци на Подима (за 2 км. далеко од Билеће) те га убише и паре му узеше. Л. Н.

**) О географском положају говорићу при прегледу цркава у Билећи.

УЧИТЕЉСКИ ПОЛОЖАЈ.

(Један од радова учит. удружења Ријечке нахије)

До ту скоро положај црногорског учитељства био је тежак, будућност његова неизвјесна рад и труд није био награђен онако, као што је потребно било; оно је стајало на непоузданијем ногама, гледало је у будућност са неповјерењем. Заиста, то је било по наше учитеље убитачно, а још убитачније по цјелокупни наставни рад. Први је указао њежну пажњу према учитељима наш Господар; Он је први увидио важност црногорскијех учитеља; Он је први назрио њихову улогу у будућем нараштају, зато му се и хотимично отеше оне знамените ријечи, изречене учитељима: „Кућа са родитељима и школа са учитељима треба да ми осигурају народни напредак у сваком погледу.“ Он је први дао угледа и важности учитељству црногорском, посјеђивајући учитељске скупштине, и тијем принудио остале, који велика и висока мјеста заузимају, да према учитељству имају поштовања и да о њему друкчије мисле; Он је, дакле, наше име, наш чин и положај отео заборавности и узео под своје очински старање.

Покојни Јован Павловић, министар просвјете, добро разумјевши свога Господара, хтио је наше учитељство с темеља реформисати; он се стараше дневно-ноћно, да учитеље подигне до оне висине и знања, како би они достојни били високе милости свога Господара; он увођаше разне реформе, разна преустројства, издаваше уредбе и наредбе и напредак његова рада бијаше очевидан, свакоме јасан, а напосе Господару, који га на то бијаше упутио и овластио; он се стараше, да жељи свога Господара и потребама народа и учитеља, дома, породице и родитеља угоди, и тако да узвиси име црногорског учитеља и да га постави међу остале чиновнике на достојно мјесто. Но рана смрт побрка његов план, његов рад на овоме пољу и његове скромне, али велике и значајне жеље осташе неиспуњене; осташе чекајућа, да их други ко уреди и концу приведе.

Послије смрти пок. Павловића, као и за вријеме његово, наши учитељи су осјетно напредовали; они су се усавршавали у знању, који су на подмладак преносили; они пожњеше сјајни успјех на пољу просвјетног ширења по народу; они с вољом пријонуше раду, и кроз кратко вријеме показаше се достојни Господарске пажње.

Не потраја ни пунијех десет година, а истрајни труд и несавладљива воља наша донесе нам жељво очекивани „Закон о уређењу учитељских плата“; донесе нам нову радост, коју смо с правом изгледали; донесе нашем позиву безбједност, нашем труду пристојну награду; донесе нам сталне плате и повишице; донесе нам пензију, да се не бисмо у старости мучили. Заиста, овај закон донесе нам много; он нас усрећи, узвиси, постави на поуздане ноге, осигура нашу старост; донесе нам велику, али заслужену награду за наш толики и такви издржљиви рад. Сад знамо, шта смо и ко смо; сад знамо, до чега можемо доћи; сад знамо, шта нас чека и шта нам ваља радити. А за све ово прво имамо да благодаримо Господару, па онда данашњем министру просвјете, Г. Војводи Симу Поповићу, који увиђе наш тешки труд и рад, нашу издржљиву вољу, па нас достојно наградише и ставише на достојно мјесто.

Но, према овом Закону, има неке разлике међу учитељима; али та се разлика даде изгладити, само је потребан труд, рад и воља. Нема ту да се полагају испита за оспособљење; дугогодишњи повољни рад и успјех награђује учитеља и ступити може у ред првијех, па и ако нема формалног оспособљења. Ово је најповољнија страна за наше учитеље, које је овај Закон у служби затекао, за то њихов труд имао би бити издржљив, па нека се слободно надају у правину примјену закона и унапријеђење своје. Ни најмања сумња нека их не побрка у раду; нека и они с правом некијем рачунају на све оно, што и оспособљени учитељи, али само прије нека укажу труд, вољу и рад, који их једино може довести у ред сталнијех учитеља, и који им може намирити оно, што нијесу за скамијом стекли. Труд, рад и воља чине чуда. Нека се нико не узда у теоријско своје знање, у спрему и квалификацију своју, ако знање своје није кадар примијенити. Више вриједи искуством стечено знање, него ли сва гола теорија и пуна глава фраза и формула. И нека је нашијем неспремнијем учитељима утјеха и у исто вријеме подстицање, што се чешће пута дешава, да су успјеси некијех њиховијех другова тако исте сјајни као и некијех оспособљенијех. Ово нека их побуђује на рад и труд, и нека се надају, да ће сваки успјети, само кад прегне. А тијем ће стећи угледно мјесто међу својијем друговима и заузети онај положај, који им доликује.

Црногорско учитељство је свјесно себе и свога позива; оно може отворенијем оком погледати у око свакојој врсти чинов-

ништва и са пуно поуздања може се похвалити, да ако не више, а оно ни мање није учинило за углед и сјај домовине своје, ништа мање није допринијело користи народној, а већу одговорност носи, него ли иједно наше чиновништво, светији му је позив, па је право и с пуним правом има се жељети, да има међу чиновништвом и оно мјесто, које по дужности својој има. До душе, оно и заузима угледно мјесто, а то му се и с надлежног мјеста признаје; признаје му га наш Господар, па морају и други хтјели не хтјели. До ту скоро гледали су неки с висине на учитеља, и сматрали га као измећара и човјека, који има само с дјецом посла. Овога су начела били, што нијесу разумјевали значај учитељске дужности. Но данас, и ако се деси по која усијана глава, која презире народне учитеље, ипак у народу свакијем даном расте ауторитет учитељски; он све то већма придобија љубав народну, осваја срце људи и околине; он постаје потребно лице и боље се појима значај положаја његова, за то му се и даје видније мјесто свуда и сваком приликом.

Има међу нама и таквијех (можда врло мали број), који су незадовољни са својим чином, нешто им тешко и досадно говорити с ђецом, бити с њима и старати се о њима, јер се, ваљда, осјећају кадри руковати с људма, а не с дјецом. Такови би дали своје часно, свето и значајно учитељско мјесто за овај или онај чин, само ако је лакши, ако је скопчан с грбом, са сабљом или с другијем, на што фантазија младијех занешењака много гледа, много полаже, већу им цијену даје и жељно томе тежи. Дobar учитељ не би то никад одобрио; он не би никад промијенио своје учитељско мјесто, само ако се осјећа способан, ако има воље и ако жели, да буде користи. А и како да би дао свој златни чин, у којему ради самостално, и од којег он непосредно носи сву похвалу за рад и ред, а нико други, од којег он последије ужива најпријатнији плод: захвалност, оданост и поштовање од својих ученика. Од које службе може човјек имати толико задовољста, колико од ове? Ниједан чиновник није тако задовољан са постигнутијем успјехом, колико учитељ; ниједан чиновник не може стећи тако опћу љубав, као учитељ.

Учитељски рад је самосталан; њему нико не настојава дневни рад; он дадне рапорат рада о испиту и Богу и народу, и закону и влади, и тада се огледа он и његов рад, цијени му се труд, воља, спрема и искуство. Тај испит је строг, али је свет, тијем светији, што бива по једном у години, а учитељ-

ски позив тијем харнији, што надлежна Власт има у њему вјеру и наду, да га само једном у години контролише. Свакојему добром учитељу част је бити учитељем, а и како није, кад он дјецу спрема за будући живот, да буду од користи народу и домовини својој. И Исус се је звао учитељем; Он није зазирао од тог имена, него Му је харно било звати се учитељем. За то треба да смо ми још харнији, што носимо то свето име, које је и Он носио, и да се старамо по Његовијем стопама ићи. Учитељ, свјестан позива свога, више цијени надлежно повјерење, него ли много виши чин по положају, гдје нема самосталног рада, него старији у томе показују на ово или оно.

Ништа тако пријатно не утиче на човјека, као кад зна и свијет му признаје, да је своју дужност вршио на задовољство; а ништа тако не убија човјека, него кад зна, а и народ вели, да је с харамом носио туђу муку. Учитељски труд је тежак, и ја заиста не знам тежега чина и рада. Много је лакше радити тјелесно него ли умно; умни напори су врло шкодљиви и често рађају врло рђаве посљедице. Но баш за то је и свет учитељски рад; њим се спремају дјеца, мала и нејака дјечица, за будући живот, да послуже својим животом на корист себи, својој домовини и Господару. Школа је извор знања, а учитељ је лице, које њом управља.

Учитељ треба да буде свјестан положаја свога, тијем прије и тијем већма, што га на то надлежна просвјетне власти на гоне. Све повремене наредбе, упутства и сви закони служе учитељу као помоћно средство да свој чин узвиси и брани од насртаја каквог непромишљењака. Никад не би требало дозволити непозваној личности, да се мијеша у посао учитељев; који учитељ то допуштаје, он свој углед заборавља и своју дужност занемарује. По нашијем племенима, у главnome, учитељи су прва просвјетна лица; они нека то сами знаду, па нека то првјенство своје одрже на висини својој. Бистри ум са чистијем знањем не клања пред простотом, нити простоти даје своје знање, да јој послужи као средство при испуњавању нечега нечасног. Нека знање свуда игра своју видну улогу; но нека пази и на простоту народну, да јој постепенијем и правилнијем путем покаже свјетлост свога знања.

Гријешу сваки учитељ, који допушта ономе, ко не зна или не разумије, да му се у посао мијеша. Тијем понижава чин свој, а тијем учини, да му се у посао мијеша. Тијем понижава чин свој, а тијем учини, да му други рад критикују и примједбе чине, како при посјеђавању школе, тако и при по-

вашању, па и самом начину рада. Дobar учитељ ово неће допустити па ће свој рад довести до оне висине, на коју се нико благом не смије бацити; он неће презрети народ, јер је и он из народа повикао, он ће свој рад тако удесити, да буде поучан за народ, а тијем ће и народну љубав и поштовње стећи.

Учитељи и свештеници једини су учитељи нашега народа. Народ се учи и од другијех чиновника, али не толико, колико од овијех. Наши учитељи у овоме играју виднију улогу, него ли свештеници, а и свештеници би могли, само кад би с вољом прионули к раду и држали редовне проповиједи у цркви и на јавнијем скуповима, а и своје понашање утесила према узвишеном свом позиву. Тада би они прстигли нас, јер они већи би углед уживали, као духовна лица. Њихов рад донио би благороднији плод, јер њихов рад, њихова ријеч и њихов живот већи утицај има на народ. Свештеник би могао у проповиједи својој шибати маве народне већма, него ли учитељи; царске двери су много светије за наш народ, него ли учитељска катедра; царске су двери неприкосновене, а тако и лица, која с њих говоре, дотим с катедром стоји друкчије. Таква разлика постајала би у дјелу бесједе међу једнијем и другијем, само када би проповиједи биле извор чисте душе и огледало примјерног живота; а без тога бесједа је мртво слово, које само звечи као празно буре.

Нека је свакојему учитељу част, што је учитељ, ако своје име и учитељски глас држи на достојној висини, ако захтјева и својим животом у присутнијех улијева љубав и поштовање, ако је у своме племену постигао својим знањем пристојно мјесто и глас, ако животом, радом и примјером служи за углед племену своме, ако школа, у којој он ради, служи као расадник знања и науке, поштења и постојанства. Тада нека сваки учитељ с мирном савјешћу и с признатијем правом захтјева и од племена, и од народа, и од власти и свакога, да му се рад привна и награди да му труд осигура будућност. Таквоме је учитељство цијељ, а не средство живота, а такви и треба да буду пристојно награђени и морално и материјално, да им се тијем покаже признање и да се подстрекну на истрајни рад у светој дужности својој. Наше надлежне Власти старају се, да уредбама и наредбама награде труд и рад учитељски; но нама се чини и поуздано смо увјерени, да нијесмо преварени: да нијесмо морално награђени онако и онолико, колико многи чиновници, који не доносе толико користи, колико учитељи.

Моралне награде доприносе појединцима част, а свијема уопће улијевају наду, да ће им рад и морално бити награђен. Моралне награде донесе врло корисне пошљедице, и на то не би требало да надлежне власти заборављају. Учитељи живе мирнијем, повученијем животом; они се не размећу; они не вичу и не буче; они су вам једва примјетни, једва осјетни; они мирно, али постојано, раде; они се не истичу, да се њихов глас чује; они су вам мирни и постојани радници, па ваљда се за то мање примјеђавају њихова неједнака одличја међу осталијема чиновницима. Они не траже, не апелују на одличја, зато су мање и награђени; али надлежне власти не би требало да то узму као знак, да они нијесу заслужни одликовања, него баш као знак мирног рада. Ако се одличја дају за признати рад, и ако се истрајни учитељски рад може законито признати, онда не би требало, да наши дугогодишњи истрајни трудбеници на просвјетном пољу не буду морално награђени.

У овоме смо мало заборављени, или, да речем, заостали иза некијех чиновника, који нијесу од нас по положају већи, ако не мањи. Али се треба надати, да ћемо и у овоме коракнути напријед, као што смо, готово, у свијем осталијем правцима.

На Ријеци, 3. Јануара 1900.

Андрија Јовићевић, учитељ.

О Д З И В И С В Е Ш Т Е Н С Т В А

приликом проглашења закона о уређењу свештеничког стања.

Ваше Високопреосвештенство

Милостиви Архиепископу!

Ваша Окружница од 24. фебруара 1900. године бр. 280. односећа се на установу уређења годишњих плата подручноме Вам парохијалноме свештенству веома нас је обрадовала.

Та нова установа свакога је свештеника тако обрадовала да немамо ријечи, којима бисмо могли изјавити нашу благодарност Његовом Височанству Господару, а тако и Вашему Високопреосвештенству на очинској Вашој бризи, коју сте вазда Свештенству и пастви Својој указивали и указујете од дана,

кад сте по милости Божјој и вољи Његовога Височанства Књаза Николе заузели свети престол Митрополије Црногорске.

Та вијест до потоњегаша нашега часа остаће урезана благодарнима словима у наша срца, не само с тога, што је наше материјално стање тијем успостављено на бољи поредак, него више из узрока, што смо тврдо увјерени, да ће се том устаном избјећи све оне непријатности, које су изазиване досадањим наплаћивањем свештенодјелства од народа.

Високо уважавајући ту милост нашега милостивог Господара, ми смо се данас најусрдније молили Богу за дуги живот и срећни напредак Његов и Његовог Дома!

Потписато овђе свештенство узима слободу најпонижније замолити Ваше Високопреосвештенство, да буде тумач наше догробне благодарности Његовом Височанству Господару на указатој нам овој милости.

Ваше Високопреосвештенство! цијенећи и поштујући Ваш неуморни рад, којегаша сваком приликом храбро и одважно, као добри пастир винограда Господњег улажете за нашу св. православну цркву, молимо Бога, да Вам даде још доста дугијех година, како би на ползу св. православне цркве могли зидати бедем непоколебивости хришћанске вјероисповиједи.

Црква црногорска видети Вас, као доброга кормитеља свога, потпуно се сматра срећном; али као њени, Ваши и народни служитељи, трудићемо се, да испуњавамо онај текст Св. Евангелија „Достоинъ бо естъ дѣлательъ мзды своея.

Нека преблагаша Бог поживи Његово Височанство Књаза Николу и Његов Узвишени Дом!

Живјело Ваше Високопреосвештенство!

Препоручујући се Вашим светим молитвама до гроба благодарни Вашегаша Високопреосвештенства.

Цетиње, 14 марта 1900. год.

Најпонижнији:

Прото Крсто Машановић, поп Стеван Капа и поп Марко Мартиновић.

Његовом Високопреосвештенству
Господину Митрофану Бану
Митрополиту Црногорском и Брдском

Ц е т и њ е .

На јучерањој божаственој служби прочитана је народу Ваша Окружница под број 280. од 24. фебруара тек. године, поводом нове уредбе о свештенству у нашој драгој отаџбини.

У исто вријеме држато је благодарење за здравље нашег узвишеног Господара, чијом очинском милошћу отацственено свештенство добија све више угледа код своје пастве, а тако и код иновјераца, јер материјалним побољшањем лакше ће одговорити свом позиву и светој дужности.

Љубећи свету десницу Вашег Високопреосвештенства.

Бар, 13 марта 1900 год.

Понизне слуге:

Парох *Васо Вукошић*, поп *Саво Поповић*.

Ваше Високопреосвештенство,

Ако је икада такав моменат сријетао се у моме животу, да се занесем таквим важним *актом*, то је доиста и овај, — данашњим ступањем у живот „*Закона о уређењу свештенички плати*“ у Црној Гори, којим догађајем ванредно сам обрадован; скоро, као да ми се чини да је данас поново снисходило небо нашој земљи, па да је помилује од гријеха и заразе, која јој већ туда из прастарих доба сљедоваше. —

Али не, никада и нигде не смеје се дозволити да похули или рече, да смо ми били панули и толико клонули, па усљед тога да се данас овај закон издаје. Не, ми смо и у том примитивном црквеном држању опет свијетлили; трпјели смо, чували смо, бранили смо, гинули смо за вјеру и слободу, умирали смо да васкрсемо; па је и праведно, што се данас у отаџбини нашој цркви пружа таква благодет, таква милост и благоволење од њеног највећег сина Господара-браниоца и штићеоца цркве и народа.

Праведно је, да се такав закон пружи цркви, да деветнаести вијек поред толики добри и благодетни установа, у малој књажевини запучи и са таквим актом, високим и културним догађајем, да јој поред народности и црква процвјета: међу народ мучени и патени, који стотинама годинама одбијаше ненаситиву халу, што му на свете аманете насрташе, да му одузме самостални државни живот, па тим и вјеру прађедовску православну. Зато је историја наше цркве у исто доба у заједници и са грађанском, будући да иза самосталног српског живота, славе и величине, па онда и тада сљедоваше слобода у кршевитим и неприступним стијенама у Црној Гори, коју уједно са црквом бранијаху Митрополити-Господари..... Доиста са данашњим догађајем, са ступањем „*Закона о свештеничким платама*“ православној цркви у Црној Гори засијнула

је нова свјетлост, те ће такав догађај као знаменити приближити у својој историји и на првом мјесту највећу благодарност своме владару и Господару Књазу Николи I, који поред великог државног угледа у истој уздиже и ауторитет своје цркве.

Реформа та, да се свештенство отресе тог давног и преста-рог обичаја насљеђеног из прастарих доба, да се од *случајева живи*, више је био „кам сјолицања,“ мрзави, свађе и вјечите жалбе, него што је служио на благотворно утицање и спасење. И по томе свештенству је уз толику материјалну помоћ далеко више пружена и морална, те ће у народу повићи ништа мање него нови црквени живот, јер тада „пастирима неће бити паства на изјаденије,“ него ће такву замијенити: „*пастир добри душу своју полагајеш за овци.*“ Зато ће данас нашем свештенству бити главна задаћа: свестрано и обазриво учити своје; бити свакоме ближњи; једном ријечју биће душа и примјер у сваком добром погледу, извор морала и спасења.

Што се тиче досадање моје привилегије и уживања од Пресвијетлог Двора, ја сам у томе имао особито благоволење, те сам свагда до дана данашњег стојао материјално добро; уживао сам поред своје парохије и 300 златни фиор. што је осталој у Христу братији скупо и ријетко било. Уважавати и цијенити такву помоћ јесам ли знао, то је ваљда многи пут по немоћи и недостатку сватања недостајало, али сам гледао, да бар не буде таква помоћ узалудна и пропадљива. Али ипак, данас се осјећам понајсретнији што виђу такву срећу пружену свему нашем свештенству; виђу да нас озарива особито благоволење и милост нашега увијек љубљеног Господара; виђу срећу и напредак Богом послати нашој цркви и свештенству.....

Благодарности и захвале, које ће подносити наше свештенство Његовом Височанству Господару, ми ћемо молити Ваше Високопреосвештенство да их буде изволило подносити.

А Вама трудбенику и највећем раднику око таквог уређења, и г. Војводи Симу Поповићу, министру просвјете и црквених послова, као иницијаторима таквог високог и важног дјела, довијек ће свештенство у души благодарно бити.

У највећем одушевљењу данас као и свагда најрадосније кличем своме Књазу и Господару: Живио, живио, живио!!!

Љубећи Вам руку молим изволите примити моје најдубље поштовање, са којим се биљежимо

Улцињ, 7 марта 1900.

Вашега Високопреосвештенства до гроба најоданије слуге:

Поп Јован Вујановић и поп Ђуро Вучковић.

Ман. Морача, 12 марта 1900 год.

Број 1.

Ваше Високопреосвештенство,

Милостиви Архипастиру!

Наш узвишени Господар, који се неуморно стара о својој и опћој народној срећи и користи, као и свијех грана државног чиновништва садањом установом о свештеничким платама, које ће у историји српске цркве остати са златнијем словима записато, тргао је из незгодна положаја једну од најмоћнијих грана државне организације, и уздигао је на њој припадајућу висину.

Тога ради свештенство протопрезвитеријата Морачке нахије скупи се данас, 12 марта, овдје у овом светом дому Господњему, који се у оном благословеном и сјајном периоду Србинове прошлости, а иницијативом и средствима славнијех Немањића подигао и заблестао на славу Свемогућег Бога, да принесе у највећој оданости поданичке вјерности молебну службу за здравље и срећу нашег славом свјенчаног Господара и дичног Му Дома.

Зато Вас, врли наш Архипастиру, понизно молимо, да од стране свештенства овог протопрезвитеријата најтоплију благодарност подастрете нашем премилостивом и предобром Господару за Његово, у историји српске цркве, веома замашно и епохално дјело, које ће се, поред многих у Његовом славном, владарском животу, учињенијех дјела отмијено мјесто заузимати.

Нек живи највећи земни покровитељ светијех аманета српскога светитеља и просвјетитеља светога Саве, Књаз Никола I и свијетли Му Дом!

Нек живи свети и многозаслужни поглавар наше свете матере цркве — Ваше Високопреосвештенство!

Н а ј п о к о р н и ј и :

Новица Симић, протојереј Морачке Нахије; јеромонах Никифор; свештеници: Шћепан Војводић, Лазо Булашовић, Раде Вуисић, Јосиф Микић. Андрија Анђелић Милун Меденица, Никола Симонезић, Алекса Поповић и Саво Рубежић.

Његовом Високопреосвештенству,
Господину Митрополиту Митрофану

Цетиње.

Таковъ намъ подобаше архіерей.

Као што добар, савјесан и енергичан бродар између морскијех таласа приведе лађу своју тихоме пристаништу, као што брижљиви родитељ руководи дјецу своју, и водећи о њима озбиљну бригу дању и ноћу, да буду међу првима; тако наш милостиви Архипастир ради за своје духовне синове; задужи свештенство нашега отачаства у сваком погледу, и тек потоњи нараштај умјеће Вам се одужити.

Душевне замисли и срдачне жеље не умијем да изразим, како да благодарим нашем милостивом Архипастору.

Слава ти — велики трудбениче винограда Господњег — слава, слава!

Грахово, 10 марта 1900.

Буро Ковачевић, свештеник:

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
О ЦОСЈЕТАВАЊУ ЦРКВЕ.
CRNEGORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

(Говорено у Бајичкој школи на родитељском скупу 25 Марта Илија Болевић учитељ.

Поштовами зборе!

Скоро ће шест година, да сам био срећан, да дођем у вашу средину са задатком, да с вама заједно обучавам вашу дјечицу. У току овог времена имали смо више пута прилику да се окупимо, те смо и говорили о том: какав ће начин нам најбоље помоћи и којег правца да се држимо, па нашу дјецу да упутимо оном, што ће им у будуће послужити као добар капитал пред Богом и људма. — У сваком говору наглашивао сам, да су добри примјери најбољи учитељи. Истина, да наши састанци доносе лијепог плода, који се свакодневно опажа на вашој дјечи, те вам за то овог пута остајем благодаран.

Кроз ово вријеме мог пребивања међу вама увидио сам код вас, господо, једну погрешку, да, погрешку, која не шкоди само вама, него, као заразна болест, прелази и на ваше млађе; погрешку, која вјеру вријеђа и као така удаљује од Бога и Његове Милости; мислим и то, да ће сваки, ког се буде тицала, у души и савјести осјетити је, па се исте и ослободити. — Та је погрешка, што недјељом и празником слабо посеђавате цркву, па вишина готово никако! Сад да видимо, је ли нам дужност у ове дане долазити у цркву? При створењу свијета Бог нам је дао примјер, шест дана да радимо, а седми да починемо и да Му се молимо. Друго — међу десет заповједи Божјих — четврта гласи: „пази дан недјељу, да га свешкујеш, шест дана ради и уради све послове твоје, а седми дан недјеља нех је Господу Богу твојме.“

Треће — прва заповијед црквена гласи: „*Молити се Богу и слушати службу Божију сваке недјеље и празника.*“ Из овога видимо, да смо дужни и сам Бог нам заповиједа посјећавати цркву. — Учитаљ свију времена и свију вјекова, Господ наш Исус Христос, кад му је било 12 година, пошао је са својим родитељима о празнику у Јерусалим и задржао се у цркви три дана. Кад га мати наша, одговорио јој је: „*Зар не знаше, да ми треба бити у оно, што је Оца мога.*“ Са овим је Исус Христос дао нам лијепи примјер, да и ми идемо у цркву и да се Богу молимо. Једанпут Господ наш Исус Христос, гонећи трговце из цркве, повикао је: „*Храм мој, — храм је молитве.*“ И св. апостоли су имали заједничке молитве и скупове, а апостолима су сљедавали њихови намјесници.

Сад упитајмо себе, кад испуњавамо ријечи св. писма? Разумије се, кад испуњавамо Богом одређене заповиједи и кад по примјеру Бого-човјека идемо у цркву. Св. ап. Павле вели: „*Као дјеца свјета радите чинећи оно, што је угодно Богу,*“ а на другом мјесту говори: „*Без вјере није могуће угодношћу Богу.*“ Да би Богу угодили, треба да слушамо заповиједи наше матере цркве и да се по њима владамо. Дужност нам је благодарити Богу на хиљадама добара, која нам је учинио и свакодневно чини. Он нам је дао живот, душу, дјецу, браћу, пријатеље, имање; Он нам даје добра и и мирна времена, сунце, које даје нам свјетлост, без којег била би вјечита тама, које нам даје топлоту, да нам усјеви никну, расту и сазру без којих не би могли опстати. Једном ријечју све што имамо, од Бога имамо. Чим живимо? Богом живимо. Па је ли грехота, па чак и срамота не благодарити му? Ми би му онда били благодарни, кад наш живот управљамо у послушности св. матери цркви. Тијем ћемо показати, да смо у добром одношају према Богу. Што је Богу бити неблагодаран? Човјек неблагодаран гори је од звјерета. Свако од нас било би жао на човјека, којему би чињели безброј услуга, па којим начином било, а он да се не окреће, него да мисли, да му се услуге чине из незнања, или да се мора њему чинити! Чим би нашли и увиђели човјека, ми би престали чинити му иједну услугу. — Зашто? Зато што је неблагодаран. Сам Бог захтјева да му се благодари. Св. Јеванђеље каже, како су се десет болесних људи обратили Господу нашем Исусу, да му благодаре, онда је Исус питао: „*Камо они деветорица, зар нијесу дошли, да благодаре и даду хвалу Богу?*“

Најпрви услов да уздржимо одношај према Богу јест *молитва*, коју приносимо Богу као жртву. Црква је најподеснија, да се ту молимо Богу. Сам Исус Христос положио је цркви камен темељац, кад је св. Петру рекао: „*Ти си камен и на теби ћу сазидати цркву моју.*“ Својом науком, страдањем у крвљу својом Господ Исус Христос осветио је цркву. — Сам је собом доказивао, да се треба молити, а једном приликом рекао је апостолима: „*Пазите и молити се, да не занете у напаст!*“ Ако загледамо у прошлост, наћи ћемо много и много чуда, која су људи чињели молитвом. Тако су исушивали море и постојала улица, исто тако молитвом је вода потекла из камена.¹⁾ Молитвом су сунце заустављали на небу.²⁾ Заустављали су кишу и опет чињели, да буде³⁾. дизали су мртве и т. д.⁴⁾ Па кад је молитва овако снажна, те производи надприродна чудеса, она

¹⁾ Мојсеј.

²⁾ Исус Навин.

³⁾ пр. Илија.

⁴⁾ Св. ап. Петар.

ће бити снажна и склонити на милост Оца небеског, да нас у добру подржи, а од зла сачува. Јасан је доказ и неборива истина, да је молитва и црква сачувала и наш српски народ, те је Србин остао — Србином и кад је робљен, паљен и у ропству одвођен! Прије или после молитве бива услишана, јер и цар Давид вели: „У дане кад ми бјеше зло, зва ме и чу ме.“ Молити се може у себи, а може и гласно, — само кад је молитва од срца и с правом вјером, биће услишана. Што се тиче гласних молитава, — св. писмо вели: „Појте Богу нашему, појте.“ Оваквим гласним молитвама Бог се велича и слави, а молитве за наше потребе треба да су тихе и смирене, јер ће такве бити најугодније Богу.

Поштовања Господо?

Благодарећи Њег. Височанству, нашем узвишеном Господару, ви имате цркву, која може послужити примјером другим општинама, али је слабо посјећавате! Ваш свештеник дође у цркву, моли се Богу, сије сјеме, но се роду не нада! Говори лијепе приче из св. Јеванђеља и друге молитве, али ко то чује? Чује и види Бог, а вас, којима је дужност чути и видјети, ту нема!? Какву вољу може имати и каквој користи се има надати свештеник, кад служи, а кад ту никог нема!? Он у сред службе моли се Богу говорећи: „Да помене Господ Бог вас, т. ј. вас, који сте ту у цркви и обрне се, кад ту осим послужитеља чешће никог нема! Какву би имао вољу чобан који би понио сѐ стаду свом, па мислећи да је стадо ту, проспе сѐ, али стада нема, но прело кроз планину?! Што је чобан свом стаду, то је свештеник вама. Као што је чобан одговоран свом господару за своје стадо, тако је одговоран свештеник за вас Богу, зато га треба слушати, јер је он ваш наставник. Св. писмо вели: *Слушајте ваше наставнике и покоравате се им, јер они су они који ће дати одговор Богу за вас, да с радошћу ово чине, а не уводњају, јер друге неће бити вам корисно.*“ Господар једне земље и једног народа неће до сваког држављанина доћи, па му сваки час казивати што да ради, а што не. Не, он изда законе и наредбе, које његови потчињени врше, — објашњују народу, и народ се по том управља. Што је господар једне земље, то је Бог — господар свију људи. Он је преко свог јединца сина, Господа нашега Исуса Христа и преко пророка показао нам, што да радимо, па да се спасемо, а то нам све у чистоти држи и храни св. саборна и апостолска црква, учећи нас преко њених служитеља, свештеника, који су нашљедници апостолски. Сам Исус Христос рекао им је: „Идише и учите народ свему оном, што сам ја вас учио,“ и ја остајем с вама у све дане до свршетка вијека.“ Даље је рекао: *Гдјегод су два или три сабрани у име моје, ту сам и ја.*“ Свештеници имају власт, коју су примили од апостола као њихови замјеници, јер је сам Исус Христос рекао апостолима кад их је послао по свијету: „Кома отпросише грехове, отпросиће му и мој Отац, који је на небу, а коме не отпросише, неће му отпросити ни мој Отац.“ —

Сваки од нас зна, да наше и мале старјешине казне за непослушност, и ми се повинујемо зато, што нијесмо испунили наредбу. Сваку немарност и непослушност стиже казна. Тако ако се човјек не чува од ватре, опржиће се, од камена, удариће се, од јаме, упашће и т. д. Ово је природна казна. Друга је људска. — Кад човјек не врши законе и наредбе прописане, казни се: глобом, тамницом, а у неким случајевима и смрћу. Трећа је казна Божја, која је пожекад најоштрија, те управ, награди човјека!

Кад видимо: воду, ватру и јаму, ми се чувамо и нећемо у њих; кад чујемо војничку трубу, ако смо војници, ми одма тамо трчимо, без обзира на сопствени свој посао; кад нас зове капетан или кмет, идемо одма, јер ће, ако не пођемо, нас казнити. Ми као да се више бојимо људске казне, но Божије! Истина св. писмо говори: „*да се повинујемо властима, јер нема власти, која није од Бога.*“ Ма су Божије заповиједи претежније од људских.

Црква мати свију нас, Богом основана и освећена, зове нас, да нам пружи духовне хране; да нас научи: *љубави, мирноћи, мудрости, постојанству, знању, побожности, милосрђу, вјери* и свим хришћанским врлинама. — Јест црква зове, а ми знајући, да баш нас зове и да нам је дужност ићи, — мећемо чешће пута оглушке, као да се нас то не тиче! Сувише рећи ће по гдјекоји: „*није служи ти, њему је то дужност.*“ Није свештеник зато свештеник, да се сам Богу моли, већ и зато, да учи народ, — да му даје духовне хране, а за то је најудесније мјесто црква. Још у вече црква оглашује својим звонима, да је сјутра дан, који треба посветити Богу, говорећи: „*спремајте се!*“ Тако при богодужењу црква звони најмање трипут. Она тијем не казује Богу, да је свештеник дошао, да служи и да му се моли, не, јер Богу то није нужно, — Бог све види и зна и чује. Звона на цркви зову вјерне на молитву Богу, да му се благодари на добра, која нам је дао и да му се молимо, да нас и у будуће прати, чува и руководи са обећањем, да ћемо остати у *вјери, љубави и нади* непоколебиви. Не бих морао знати чему се човек има надати и у што би имао вјере, кад неће да чује глас наше матере цркве, да њен глас буде *глас ватијуге у пустињи!* Непосејавачке цркве шкоди и млађем нараштају, јер дјеца хоће, *што виде од старијег* да другог саблазнити, велика је грехота, јер сам Исус Христос говори: „*ко саблазни другог, боља би му било да објеси камен о врату и да потоне у морску дубину!*“ — Зато, моја браћо, чим чујемо глас наше св. матере цркве, идимо, да се помолимо Богу и тијем дамо лијепо примјер нашим млађим.

ПРИПРЕМА ЗА ПРЕДАВАЊЕ ЦРТАЊА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ.

— Цртање крста —

Циљ: *Дачас ћемо, дјецо, цртаати крст, сличан ономе, што је на њему Христос разапеш.**)

Шта ћемо данас цртати?

1. *анализа.* Ко је био Христос? — Шта је оно радио Христос? — Кога је Христос највише волио? — (Малу дјecu). — Ко је Христа разапео? — Зашто? — Какви су били они људи, који су доброг Христа разапели? — Од чега је био крст, на којем су га разапели? — (Од дрвета). — Гдје сте ви видјели дрвени крст? — (На гробљу; при пратњи). — Од чега се још може крст начинити, сем од дрвета? — Од чега још?

*) Претпоставља се, да дјеца знају бар што год о *Христу* и његову страдању.

— Гдје сте ви видјели крст од сребра? — Ко зна од себе начинити крст? — Урадите сви тако!

Шта оно рекосмо, да ћемо данас пртати?

II. *симтеза*. а) Ево једног крста од дрвета! (Показује се модел за овај случај стремљен). — Колико овај крст има дјелова? (Модел се обично начини од два дијела, и један се дио у други ужглијеби тако, да се могу лако раставити). — Јесу ли оба дијела једнака? — Како се обично крст намјешта, да стоји? — Који ће од вас намјестити овај крст како треба? — Кад крст овако поставимо (право), како стоји његов већи дио? — Стоји ли овај положени дио баш на половини овога усправног? — Гдје је више, над овим положенијем дијелом или испод њега? Шта мислите колико је пута више доље него горе? Ајд да измјеримо!

Дадне се једном ученику крст и пантљика од хартије, и упути се да том пантљиком измјери горњи дио, па да његову дужину пренеси на доњи, те да се увјери, е је овај два пут дужи од горњег.

Како је подијељен овај положени дио са усправним? — (мјерењем се увјере, да је преполовљен).

б) Тако ћемо сада ми и крст нацртати; пазите како ћу ја пртати на табли, па ћете тако послје ви на таблицама. Прво ћу нацртати овај усправни дио; почећу од ове тачке (на табли су тачке, помоћу којих се црта, јер су и дјечије цртанке са тачкама).

Наставник нацрта крст сличан моделу, који је пред дјецу изнио као очигледно средство, а приликом цртања појединих дјелова објашњава позивајући се на оно што је говорено у тачци а овог ступња предавања. Црта се од тачке до тачке полако и тачно повлачећи, а послје се цртеж извуче дебље. Кад се буде са цртањем готово, дјеца се са неколико питања упуте, да цртеж што боље фиксирају, па се тек онда иде даље.

в) Извадите, дјецо, ваше цртанке и писаљке! Избројте на вашој цртанци озго три реда тачака! Бројте на трећем реду с лијева тачке до седам и седму тачку забиљежите. Тако забиљежите и тачку, која је с десне стране ове. (Ово је обиљежавање потребно, да би цртеж био симетрично распоређен на листу цртанке). Од ове ћемо двије тачке почети пртати, за то их саставите једном танком линијом, као што сам ја ово саставио (наставник показује свој цртеж). Од обје те тачке избројте доље по п тачака, па те двије најдоње у оба реда забиљежите. Саставите горње тачке са доњијема, као што сам ја ово радио, и то вуците полако од тачке до тачке, а линије нека буду врло танке. (Настав. разгледа како се ради и упућује.) — Сад саставите те двије доње тачке! (Вуку с лијева на десно).

Који смо дио крста нацртали? — Шта још треба, да нацртамо, па да буде цио крст? — Гдје ћемо нацртати овај други дио крста? — Како смо рекли да положени дио сијече овај усправни? — Подијелите тај нацртани дио крста тако, да доље буде два пут више него горе. (Контролише се, да ли је добро подијељено)

Сад се упуте дјеца, да прво одмјере и за тијем нацртају други дио крста, по величини такав, да према већ нацртаном дијелу буде у симетричном односу (збир дужине оба дијела према дужини већег, као дужина већег дијела према дужини мањег), а ово је лако учињети по тачкама, које су на цртанци.

Сада сте обиљежили крст (разгледа се, како су дјеца обиљежила), па по тим линијама узвучите дебље, али полако и немојте много брисати! (Разгледа се дјечији рад и исправља).

Склопите цртанке и оставите их доље!

III. *асоцијација*. Ви сте сада нацртали крст, као што сам га ово ја нацртао, а да ли сте неки пут цртали какви други крст? — Како сте оно обиљежавали „више“, кад сте сабирали, а како „пута“, кад сте множили? — Ко ће изаћи, да на табли обиљежи знакове сабирања и множења? (Један изађе). У чему се разликују ти крстићи? — Који је сличнији овом крсту, што смо га ми цртали? — Сјећате ли се добро оних крстова на гробљу? — Јесу ли они баш у свему налик на овај, што сам га ја данас у школу донио? — Што им није као овоме? — (Упутити дјецу, да уоче сразмјеру дјелова крста, који им је пред очима). Пазите, ја ћу нацртати неколико малих крстића! (✠, ✡, ✢, ✣) Или је љепше гледати ове крстове или овај што сам га прије нацртао? — Зашто је љепше гледати овај први? (естетичка страна).

IV. *систем*. Како смо подијелили већи дио крста са мањим? — А мањи са већим? — *Крст се црта или прави тако, да мањи дио сјече већи у једној шрећини, а већи мањи на пола**.

V. *Функција*. (примјена). а) Извадите, дјецо, ваше писалке и цртанке. Нацртајте сад други крст, али да није усправан као овај први, већ нека је положен.

Дјеца ће за тим цртати крст, па двојни крст, какви се често виђа од метала; крст са стопом, са украсним протежима и т. д.

б). Ко је од вас видио крст у цркви? — Шта људи раде, кад поп изнесе крст из олтара? — Да ли је по неки пут доносио крст вашој кући? (Кад се свети водица или чита молитва болеснику). — Шта сте ви радили, кад вам је поп пружио крст? — Зашто ми љубимо крст! Је ли Богу мило, кад ми љубимо крст? — А зашто му је мило? — Шта је њему Христос? — А каква је добра Христос људима чинио? — Сјећајте се, дјецо, доброг Христа!...

Савремена наука тражи од васпитне школе, да ова доводи у склад — концентрише цјелокупну наставну грађу, е да би тако постигла оно, што хоће, како у погледу интелектуалном тако и у погледу васпитном. При том концентрисању истиче се цјелокупна историска грађа, а нарочито грађа из Вјеронауке, као стожер, око којег ће се кретати цио школски посао. Да би ово васпитна школа постигла, треба да њен наставни план и програм одговарају горњем научном захтјеву, али поред тога и при раду у школи треба гледати, да се наставни материјал — па ма из које групе он био — везује за историску грађу. — Метода предавања по *формалним ступњевима* олакшава постизавање ове сврхе, а нарочито овдје главну улогу игра *циљ*, који се пред дјецом истиче у почетку школског часа. — Предавањем, које овдје изнесох, циљао сам, да онијема, који се интересују за *рационални школски рад*, укажем на примјер, како се при раду могу везивати и они предмети, за које се на први поглед чини, да немају никакве везе. Не треба

*) Овдје би се могло извести и правило о сразмјери дужина дјелова крста, али то би за мању дјецу било апстрактно.

ово везивање чињети извјештачено — без смисла, а мисаону наставнику неће ни нужде бити, да то чини. Ко размишља мало озбиљније о оном, што ће предавати, тај ће често ће добити згуду за овакав посао и онда, када се није томе надао. С пријатношћу се сјећам једног предавања у неком семинару. Предавало се о метарском систему и предавачу није ништа сметало, да ову методску јединицу веже за историску грађу! Предавање је испало сјајно!...

Саво П. Вулегић

❖

ПРИПРЕМА ЗА ПРЕДАВАЊЕ ХРИШЋАНСКЕ НАУКЕ У II-ом РАЗРЕДУ НАРОДНЕ (ОСН.) ШКОЛЕ.

О Содому.

Циљ: Сад ћу вам, ћето, причати, како је Бог казнио рђаве људе у граду Содому, а спасао доброга Лота. (Пошто су овака имена тешка за ћепу, то их учитељ одмах запише на таблу.)

I.

Шта ћу вам причати? — (Понове циљ 2—3 уч.) Какве има дјеце? — А каквих има људи? — Како родитељи награђују добру дјецу? — А шта раде с рђавом? — Ко казнива рђаве људе, као: лопове, варалице и разбојнике? — Такве људе кажњава суд. — Чиме их кажњава? — Ако некога не виде људи, да је учинио зло, ко га може видјети? — Чиме казни Бог рђаве људе? — Бог казни рђаве људе потопом (већ су учили о потоцу), болестима, смрћу и т. д. — Зашто је Бог казнио људе потопом? — Шта су они гријешили? — (У чему су гријешили?) Јесу ли и дјеца гријешила? — Зашто су дјеца гријешила? — За то што су увијек гледала (често), како њихови старији гријеше, те су и она онако радила, како су од старијих видјела.

Је ли кога Бог избавио од потопа? — Зашто је Ноја избавио? — Је ли се пошље потопа намножило људи? — Од кога? — А да ли су и ти људи пошље потопа гријешили? — Шта ради Бог добрим људима? — А какав је био Аврам? — Је ли га Бог чиме наградио? — Бог му је дао, те је његова жена Сара родила му сина Исака; то му је била најмилија награда. Је ли му Бог јавио раније, да ће добити сина? — Кад је једном Бог дошао код Аврама, казао му је, да ће добити сина и да му нађене име Исак. — Шта сам казао, да ћу причати? —

II.

Кад је Бог јавио Авраму, да ће му Сара родити сина, пошао је од његове куће на другу страну. Аврам је с њиме пошао заједно и пратио га до једног бријега, који је био далеко — (одреди се даљина познатијем дјецу растојањем). — С тога бријега видјела се једна велика варош, која је била много виша од наше. Она се налазила у једној лијепој равници, као што је равница (спомене се позната равница). — Та се варош звала Содом;* а близу њега била је још једна мања

* Ув Содом налазио се и град Гомор, који је заједно са Содомом страдао. Но ја сам то име оставио, да не бих дјецу теретио памћењем многих имена. Колико је могуће — треба избјегавати тешка имена.

варош. А кад су дошли до тог бријега, онда Бог рече: „Нећу ништа да кријем од тебе, Авраме, јер си ти добар и од тебе ће се намчожити велики народ; ја хоћу да казним Содом, јер су у њему велики грешници“ — Аврам му рече: „Може бити да има у Содому, Госпoде, и праведни људи. Ако буде у њему 50 праведника, онда хоћеш ли свима опростити, ради оних 50? — Бог рече: „Ако буде 50 добрих и праведних, свима ћу опростити, ради оних 50.“ — Аврам опет запита Госпoда: „Ако буде 30 добрих, онда хоћеш ли свима, Боже, опростити, ради оних 30?“ — Бог му одговори: „Ако буде и 30, онда ћу свима опростити, ради њих 30.“ — Тада Аврам рече: „Опрости ми, Госпoде, што те толико питам и немој се на мене гњевити (љутити), што ћу те још једном упитати. Ако у Содому буде 10 праведника, хоћеш ли свима опростити, ради њих 10.“ — А Госпoд рече: „Ако буде у Содому и 10 праведника, онда ћу свима опростити, ради оних 10.“ Тада се Аврам врати својој кући, а Бог послаше своја два анђела у Содом, да из њега изведу доброг Лота. А зашто да изведу њега? — За то, што је био добар и побожан, па да он не страда са грешницима. Лот је био, дјецo, синовац Аврамов, па се био одвојио од Аврама и населио се у Содом. Какав је он био? — А остали људи у Содому? — У чему су они грјешили? — Тужили су се један на другoга, крали су, отимали, нападали на друге људе и били се. — Бог послаше, дјецo, два анђела у Содом. А анђели у виду два путника дођу у сам мрак пред Лотову кућу. Лот је сједио пред кућом, па чим је спазио путнике, одмах је устао и изишао пред њих. А кад је дошао пред њих, поклони им се до земље и рече: „Ходите, госпoдо, у моју кућу, да вас почастим и да преноћите, па сјутра можете ићи својим путем.“ — А они му рекоше: „Нећемо да улазимо у кућу, већ ћемо ноћити на улици.“ — Лот их почне молити и наваљивати на њих, да ноће код њега, а они? — Они су сад ушли у његову кућу, да преноће. (У овом предавању доста је употребљена развојна настава, гдје ученици, вођени учитељевим причањем, сами закључују шта ће бити и причају.) Понављање овог одјељка од стране ученика. Наслов за овај одјељак: Разговор Аврамов с Богом. Како су анђели дошли у Содом и свратили на конач код Лота. (Овај се наслов пише на таблу, да би се тијем помогли уч. при причању у цјелини цијеле приповијетке.) —

Да ли ће грађани из Содома оставити на миру ова два путника? — Содомљани неће оставити на миру путнике, већ ће их напасти. А зашто? — Што су Содомљани били рђави људи, који се нијесу бојали Бога. А Бог шта ће им радити? — Бог ће их казнити. Па онда шта ћу вам сад причати? — Сами ђаци истакну слједећи подциљ:

Како су рђави људи из Содома нашали Божије анђеле у Лотовој кући и како их је Бог казнио.

Кад су чули људи у Содому, да су дошли неки путници код Лота на конач, онда они, који су гођ чули, појуре и старо и младо у великим гомилама и дојуре Лотовој кући. За тим почну викати: „Лоте! Лоте! изведи нам те путнике, хоћемо да их видимо!“ А Лот је ли их извео? — Лот их није хтио извести из куће. Зашто? — За то што је он знао, да су они рђави људи и да хоће да убију путнике. Добро! Лот сам изађе пред кућу, и за собом затвори врата, па им рече: „Немојте, људи, зло чинити! Ја имам двије шћери, које још нијесу удате и вама ћу их сад дати, само немојте ове путнике нападати! — Ја сам их примио код себе и дужан сам их здраве испратити од своје куће! — А грађани шта су

радили? — Грађани су викали на Лота и пријетили му, да им мора предати путнике. — Јесте, дјецо! и они му рекоше: „Гле ти њега једног дошљака, ми смо га пустили, да се међу нас настани, па сад он хоће нама да суди!“ За тим јурну на врата. А Лот? — (Кад је учитељ заинтересовао ђаке својим предавањем, онда често пута није потребно чинити питања с читавим реченицама, већ је више пута довољно пружити руку на ког ђака, а он ће све моћи одговорити, као да му је дато питање.)

Лот је утекао у кућу и затворио се, да га не би убили грађани.

А грађани шта су радили? — Грађани сад јурну на врата и почну их изваљивати. А Бог? — (Пружити на кога руком.) Бог их је казнио. Јесте! Бог је све оне ослијепио, који су почели изваљивати врата, а остали се тада препану и врате се одмах кућама. Путници преноће и врате се одмах кућама. Путници преноће код Лота. А кад је било пред зору, један рече Лоту: „Поведи своју жену, шћери и ако имаш још кога свог у овом граду, па бјежи с њима из овог мјеста, јер ћемо овај град затрти; у њему су велики грешници, који су већ Богу додијали?“

А Лот? — Лот се спреми, да бјежи са свима својима. Јесте! Он је позвао и своја два зета, за које је хтио удати своје кћери. Али су зетови то сматрали за шалу и нијесу шћели ићи. Тада путници навале на Лота. Лот се почне устезати, јер му бијаше жао своје куће. Али Богу бијаше жао Аврама и његовог синовца Лота, па путници ухвате Лота за руку, његову жену и шћери. те их изведу из града. Тада им рекоше: „Бјежите из овог мјеста и немојте се нигдје уставити у околини овој прије, но стигнете у онај град (покажу им град, који се ототе видио.) И не мојте се никако окретати у своје путу, јер ће те погинути!“ —

Лот са својом породицом пође томе граду. Али се у путу превари његова жена и окрене се, да види Содом како страда, али је Бог одмах скамени, што није послушала његове заповијести!

Лот само са својим шћерима стигне у град баш кад је сунце изгријало и ту се настани.

А кад је Лот дошао у тај град, онда је Бог пуштао на Содом и цијелу његову околину усијано (врело) камење, које је падало, као највиша киша кад почне падати.

А шта је тада било са Содомом и околином? — (Дјеца ће сама сад моћи описати сав ужас овог догађаја и то онако, како она схватају, а учитељ их изводи на прави пут, ако скрену са истог.) Ђаци сад траже наслов. Наслов: Содомљани нипали на кућу Лотову. Путници извели Лота са породицом из града. Бог казнио Содом огњем. Понављање овог одјелка а потом све уједно. Прво тотално (углавном — како могне најбољи ђак да исприча), а по том пречишћено, (са допуњавањем оног, што је изоставио први.)

Психолошко — етичко размисљање.

Кога је свога имао Аврам у Содому? — Како је било Авраму, кад му је Бог казао, да ће казнити смрћу Содомљане? — Врло му је било жао. А зашто? — За то што се бојао, да му не погине његов синовац Лот. — Је ли му још кога било жао? — Жао му је било и осталијех људи, јер је он био чивјек доброг срца. — Зашто је он питао Бога, да ли ће опростити свим у Содому, ако у њему буде бар 10 праведника? —

За то што се он надао, да ће му Бог обећати, да ће опростити свима грешницима у Содому, ако у њему буде бар 10 праведника. Па је ли му

обећао? — Је ли било у Содому бар 10 праведника? — Је ли Бог правилно казнио Содом, кад га је свега огњем сагорио? — Бог га је казнио правилно, јер није било у њему ни 10 добријех људи, већ су сви били хрђави, осим Лота и његове дјеце. — Како је било Лоту, кад су навалили Содомљани на његову кућу, да убију она два путника? — Кад је почело падати врело камење на Содом, како је било људима, мајкама и дјеци? — По чему се види, да је Лот био добар? — Види се по томе, што је примио анђеле, који су се претворили као два човјека путника, на конач, и што их је бранио од неваљалих Содомљана, а није их хтио издати њима? — Како је било Лоту, кад је видио, да му није дошла жена? — Како је било његовој дјечи кад су видјела, да им није дошла мати? — Како је било Авраму, кад је чуо, да је спасен Лот? — Како је Бог учинио добро Лоту и његовој дјечи? — Да ли су му они за то одали хвалу? — Је ли и Авраму учинио доброту тијем? — Да ли му је и он зато благодарнио?

III.

Знате ли још коју причу, у којој се прича, да је Бог казнио рђаве људе? — Зашто је Бог казнио људе потопом? — А зашто је он затро Содом? —

Како је Бог казнио Содом? — А како је казнио људе, који су живјели прије потопа? — Кога је он спасао од потопа? — Зашто је спасао Ноја? — А кога је Бог избавио из Содома? — Зашто је избавио Лота? — Шта можете овђе наћи слично у овој причи са причом о потопу? —

И они људи прије потопа били су рђави, а и они у Содому били су као и они прије потопа рђави. Ној је био праведан и Бог га је избавио, а остале је све казнио. И Лот је био праведан, те га је Бог избавио, а све остале Содомљане казнио.

Шта ради Бог оним људима, који су добри, који извршују његове заповијести и који га воле? — А шта ради онима, који су рђави? —

Како би то онда све лијепо могли казати? —

IV.

Бог чува добре људе, који га воле, слушају и извршију његове заповијести, а све рђаве тешким мукама кажњава. Пословице: Бог никоме дужан не остаје; ко чини зло — зло ће и дочекати; ко чини добро — добро ће и дочекати. Чини добро, па се нећеш кајати! (Самн ђаци нек траже послов.; ако не могу, нека учитељ каже.)

V.

Шта значи пословица: Бог никоме дужан не остаје? — А шта значи: Чини добро, па се нећеш кајати? — Чиме Бог кажњава рђаве људе? — Још чиме их може казнити? — Чиме он награђује добре људе? — Још чиме? — Како ви треба да живите и радите, па да вас Бог воли и чува од сваког зла? — Како треба да смо Богу захвални за добра, која нам благи и милостиви Бог даје? — Ми треба да му се молимо, да га хвалимо и славимо и да му вазда благодаримо на његовим даровима, које он нама даје.

Чиме исказујемо Богу благодарност? — Како га славимо? — Како му се молимо? — Зашто му се молимо? — Које молитве знате, у којима се одаје Богу хвала и слава? — Сјећате ли се које пјесме, у којој се

Богу захваљује на добрима, која нам чини? — (Учитељ треба на овом ступњу да прочита неколико молитвица за дјецу zgodних и разумљивих.) На овом је ступњу zgodно прочитати и Бранкову молитву, која почиње са: Мјесец јасни, звјезда јато... и т. д. Такве су пјесме подесне и zgodне, да их дјеца науче на памет.

На кога ми треба да се угледамо у овој причи? — А на кога у причи о потопу? — Знате ли ви ког човјека у овом мјесту, који је добар? — На које људе и на коју дјецу треба ви да се угледате? — Још учитељ може поновити све на 5. ступњу, али питати треба већином слабије ученике. Разумије се, да се овака једна методска јединица не може свршити за један час. А и није методска јединица оно, што се за један час предаје; она може да траје неколико часова.

Букашин Гаговић, учитељ.

О ОБИЧНИЈЕМ РАЗЛОМЦИМА

предавање за IV р. основни шк.

(од радова учит. удружења морачке нахије).

(Свршетак).

NACIONALNA

ј) *Претварање обичних разломака у десетине.*

Ви већ, дјецо, знате шта су то десетни разломци, јер сте о њима још прошле године учили, али не знате како се може десетак разломак претворити у обичан и обичан у десетан. Сад ћу ја вама и то показати, само добро пазите.

Изађи ти, Васо, на таблу. Напиши ми разломак три четвртине. Сад подијели бројитеља са именитељем.

Можеш ли три подијелити на четири дијела да на сваки дио дође по једно цијело? (не могу.)

Какав знак мораш метнути у количнику да знаш, да нема цијелих? (ништицу.)

Метни дакле! $3:4 = 0$

Какав знак долази одмах после цијелих бројева као знак да неће више бити цијелих? (десетна тачка.) Метни и њу! $3:4 = 0$

У шта мораш сад ова три цијела претворити? (у десетине.)

Једно цијело колико има десетина? — кажи ти, Савела?

„Једно цијело има десет десетина.“

А у три цијела колико ће бити десетина? (тридесет.) Напиши их!

$$3:4 = 0$$

$\overline{30}$

Четири у тридесет колико пута иде? (седам пута.)

Напиши!

$$3:4 = 0.7$$

$\overline{30}$

Седам пута четири, колико је? (двадесет и осам.)
 До тридесет десетина колико ти још треба? (треба још двије.)
 У шта ћеш претворити те двије десетине? (у стоте.)
 У једној десетини колико има стотих? (десет.)
 У двије десетине колико ће бити стотих? (двадесет)
 Напиши!

$$\begin{array}{r} 3:4 = 0.7 \\ \hline 30 \\ \hline 20 \end{array}$$

Напиши!

$$\begin{array}{r} 3:4 = 0.75 \\ \hline 30 \\ \hline 20 \end{array}$$

Пет пута четири колико је то? (двадесет.)
 Је ли ти остала која стота? (није.)
 Прочитај колико ти је изашло? (ниједно цијело, 75 стотих.)
 Кажи ти колико је једна стота од фиорина? (један новчић.)
 А колико је једна четвртина од фиорина? (25 нов)
 Је ли дакле све једно имао ти $\frac{3}{4}$ од фиорина или 75 стоти од
 фиорина? (јесте.)
 Како се претвара обичан разломак у десетан?
 „Обичан се разломак претвара у десетан тако, кад му се бројитељ
 подијели са именитељем.“

к.) Претварање десетних разломака у обичне.

Видјели сте, дјецо, како се обични разломци претварају у десетне.
 А сад ћу вам показати, како се десетни претварају у обичне.

Прочитај ми овај разломак, Јоване? (нула цијелих и 25 стотих)

Од куда ти знаш да су то 25 стотих, кад ја нијесам написао име-
 нитеља? (ја сам то дознао по мјесту.)

Мора ли се код десетних разломака писати именитељ? — кажи ти,
 Новица? (не мора.)

Али ево ја ћу сад потписати именитеља.

Какав је сад овај разломак $\frac{25}{100}$?

„То је сада обичан разломак.“

Може ли се овај разломак скратити? — кажи ти, Миловане? (може.)

Са којим га бројем можемо скратити? (са бројем пет.)

$$\begin{array}{r} \text{Ево да га скратимо!} \\ 25 : 5 = \frac{5}{100} = \frac{5}{20} \end{array}$$

Може ли се и овај разломак скратити? (и тај се може скратити
 са пет)

$$\begin{array}{r} \text{Ево!} \\ 25 : 5 = \frac{5}{100} = \frac{5}{20} = \frac{1}{4} \end{array}$$

Ето видите, сад смо разломак 0.25 претворили у обичан разломак и
 добили смо у мјесто 0.25 обичан разломак $\frac{1}{4}$.

Кажи ми 25 стотих од фиорина колико је то новчића, Богдане?
 (25 новчића.)

А једна четвртина од фиорина, колико је то новчића? (25 новчића.)
 Је ли дакле све једно: 0.25 и 1, Саво? (јесте.)

4.

Овако треба поступати и са осталим разломцима све донде, док се дјеца буду потпуно увјерила, да се овако претварају десетни разломци у обичне. Уз то треба им претворити неколико и таквих разломака, који се не дају скратити, да дјеца виде. Да се заиста десетан разломак тако претвара у обичан, кад му се само потпише именитељ, па онда питати:

Како се десетан разломак претвара у обичан разломак? — кажи ти, Мато!

„Десетан се разломак претвара у обичан, кад му се потпише именитељ, па се затим, ако га је могуће скратити — скраћује.“

Алекса П. Чукић, учитељ.

РЕФЕРАТ

на други дио Српске Историје од М. Ковачевића и Л. Перовића (за III. р. осм. школа) — донесен на V. редовној скупштини Учитељског Удружења Рајечке нахије.

NACIONALNA

Са препороџајем учитељства појединијех држава препороди се и култура и обезбиједи се њен правилни и поуздани напредак. Но препороџају народне просвјете много и много припомаже ваљано уређење школа и каквоћа и избор средстава, којијема и учитељи и школа при раду располаже. Непобитна је истина, да међу средствима уџбеници играју највиднију улогу, и од каквоће њихове у многоме зависи правилност и успјешност наставе и укупне просвјете. Међу уџбеницима се опет истичу као важнији они, који дјеци служе као наставна књига, дакле, они уџбеници, којијема се дјеца више служе, те и у којијема дјеца налазе све оно онако, како им је учитељ говорио. Без сумње, ваљани уџбеници много помажу и учитељу и ђаку, дакле и школском и народном напретку; ваљано уређени уџбеници олакшавају посао учитељу, те овај може без дужег трајања прелазити на излагање другог предмета и тако савладати већи дио наставног градива. У оваквијем уџбеницима уживају и ђаци неоцијењену корист, јер, мјесто да чине прибљешке према учитељевом предавању, у отсуству уџбеника, они се могу више ослањати на памћење, док се надају све оно онако наћи у уџбенику. Из овог кратког прегледа видимо, да су ваљани уџбеници од неизмјерне користи и по учитеља и по школу, и по ђаке и опћи напредак народне просвјете.

Да би уџбеници били ваљани и цјелисходни, морају бити подесни: изложена садржина да је кратка, јасна, разумљива и одређена, да је према подјели прегледна и удешена за разред, којему је намијењена. Са опширнијем излагањем једне мисли врло се лако заборавља главно, те дјечији ум, уморен све једнијем истијем појмовима, прелази на другу ствар, тражећи одмора. А кратко излагање мисли привуче на себе сву пажњу ученикову, јер она га и занима, докле ју појми; а пошто ју појми, онда

нам није потреба да даље разлажемо, јер онда ум дјечји бркамо, док му не дајемо, да по урођеној навизи о новој представи размисли. Већа се моћ и заслуга пишчева огледа у писању краткијех уџбеника, него ли у писању опширнијех, јер тамо мора да бира оно, што је од веће важности, па с тога морају и ријечи бити пробране, како би изложена садржина била што јасније представљена. Дакле не састоји се пишчева заслуга у опширности, него у јасноћи, краткоћи и одређености појмова.

*

Учитељско Удружење Ријечке нахије узело је у програм свога рада и реферисање појединијех уџбеника за наше осн. школе, јер оно увиђа у томе велику корист за опћи напредак нашијех школа; оно увиђа важност ваљано уређенијех ђачкијех књига, а још већа код онијех школа и учитеља, гдје учитељ мора да савлада наставну грађу за по два и три разреда, као што је то случај код нас учитеља у Црној Гори. Почињући са оцјеном Српске Историје за III. р. оно жели, да г. г. писци овог или ма којег уџбеника, којег се латимо, да прикажемо, узму наше примједбе само као добре напомене и искрене жеље, да се према њима уџбеници поправе, како би стварнију корист доносили и већа одговарали циљу, којему су намијењени. Све примједбе и цио приказ јест сама добра намјера наша и ми се надамо, да ће у опће сва господа писци примати овакве приказе са захвалношћу, а надлежне власти са признањем. Што почињемо са другом дијелом овог уџбеника, а не с првијем, узрок је тај, што је, по нашем убјеђењу, први много боље уређен и обрађен од другог, па је, према томе, пријека потреба, да се овај (други дио у идућем издању поправи, пошто није скраћен и поправљен према реферату г. Ђура Поповића.

Преглед садржине: **Балшићи**: Ђураф Балшић, Балша П. Балшић. **Ђураф П. Страшимиров-Балшић**, Балша III. **Дреботи Стефан**; **П. Црнојевићи**: Иван Црнојевић, Ђураф Црнојевић; *Митрополити из разнијех племена*; *Владика Данило*, *Митрополит Сава и Василије*, *Петар I. (свети)*, *Петар II (Влашка Раде)*, *Књаз Данило*, *Књаз Никола I.*

Да би преглед садржине ма којег предмета био прегледнији, мора бити удешен онако, како сама ствар и излагање захтијева; а да би се мањи одјелци груписали у веће, то се заглавља биљеже бројевима (или словима), одјелци већега обима са римскијема, а мањега обима са простијема — или како писац нађе за умјесно. Само примјећујемо, да одјелци са мањијем и већијем обимом не би смјели бити обиљежени једнакијем знацима. Ово особито треба пазити за ученике средњијех и вишијех школа, а не смије се погрешно узети ни у нашијем осн. школама.

Господа писци су само два таква знака употребили, као што стоји у прегледу, наиме: *Балшићи* и *П. Црнојевићи*; сва остала заглавља написана су са једнако великијем и размакнутијем сковима. Према овоме, када не бисмо познавали своју историју, рекли бисмо, да се историја Црне Горе дијели на двоје, на два периода, на *Балшиће* и *Црнојевиће*.

Да би подјела правилнија била, треба нашу историју подијелити на *четири* главна дијела и, ако хоћемо, обиљежити их правилно са бројкама; тако бисмо имали овакву раздјелу: *I. Балшићи*, *II. Црнојевићи*, *III. Митрополити из разнијех племена* и *IV. Петровић-Његоши*. Овај потоњи дио могао би се раздијелити опет на двоје, на *I. Митрополити Петровић-Његоши* и *2. Књажеви Петровић-Његоши*.

Код наслова Балшићи стоји (1367—1421. г.); а зато не би смјело и код наслова Црнојевићи стојати (1427—1496. г.) а и код Митрополита из разнијех племена (1496—1697. г.). Тако исто и код Митрополита Петровић-Његош требало би да стоји (1697—1851. г.).

Сам Владика Данило именује се у поглављу као *владика*; боље би било метнути *Митрополит*, јер заиста међу ова два назива има неке разлике.

Пошто се Данило, Сава и Василије именују као *Митрополити*, зашто онда не и *Митрополит Петар II*. (Владика Раде).

Пошто стоји Књаз Никола I., зашто не би стајало и Књаз Данило I.

Под насловом Данило, Сава и Василија стоје године владе њихове, тако и код наслова Петра II. и Књаз Данила; када стоји код свију, зашто се не би ставило и код имена Петар I. у загради (1782—1830. г.).

Посебни преглед. О Балшићима се почиње: „За вријеме владања славнијех Немањића, као и прије њих садашња се Црна Гора називала Зета. Када силни цар Душан раздијели своју пространу државу на поједине области, Зетом управљаше српски племић, *Балша I.*“ Примјећујемо, да се овај мали увод не слаже са поступношћу, јер се овдје од непознатог к познатоме иде. Схватљивије и за дјелу подесније било би: Наша домовина Црна Гора била је негда саставни дио велике српске државе, коју је основао отац св. Сање, Стефан Немања; тада се Црна Гора називала *Зетом*. Потомак Немањин, цар Душан Силни раздијели пространо своје царство на више области међу којима је била и Зета, гдје је тада у име царао управљао царски рођак Балша I.

Сувишно је: „У почетку имахаше (Балша I.) под својом влашћу тек једно село. Али он и тујем бијаше сасвијем задовољан и живљаше мирно са својима синовима.“ Ово би могло и остати, јер није толико важно, нити је поступна и јасна веза међу првом и потоњом реченицом.

Даље стоји: „Но кад се догоди несрећа у српској царевини, смрт Урошева, сила Вукашинова и отимање око власти осталијех великаша, тада се и Балша са својима синовима одвоји од српскога царства. Овом приликом он завлада: Скадром, свом Доњом Зетом дуж мора — управо до града Котора.“ Овдје није јасно речено, зашто се српска држава распала, него је то непојмљивијем начином казано, колико да то дјеча већ знаду. Боље ће бити овако: Послије смрти Душанове велика српска држава се распане на поједине области, јер његов малољетни син Урош није био кадар одржати све великаше у покорности, који опазеше његову слабост и одвојеше се од њега, те почеше у својима областима сваки засебно управљати, па тако се и Балша одвоји и постане независни господар у Зети. Тадања Зета заузимала је Скадар са свом околином, јужни дио данашње Црне Горе и Приморје до близу Котора, са престолницом у Скадру.

Сада се тек може навести, да је Балша имао три сина, јер се с овим и свршава прича о њему.

Остали дио о Балшићима г. г. писци преопширно описују и незнатне ствари излажу, као за ученике средњијех школа. Довољно је за III. р., да се главнија факта изложе, тек само да се према њима карактерише личност владарева и ондашње доба. Ондашње доба наше историје доста је тамно, за то и није нужно опширно излагати ствари од мале важности, јер оне нам ништа јаснију слику не дају. Боље је бити кратак а јасан, него ли опширан, а досадан. Заиста, оволика опширност, као што је о

Балшићима, нимало не задовољава нити постизава циљ. Наметањем сијасет спореднијих стварчица, заборави се и оно, што је врло главно и потребно. С тога би требало све о Балшићима под једним заглављем обрадити, а не овако расподијелити, и скратити на 2 до 3 лекције.

У појединостима примјећујемо: „одакле је *непосредно* управљао Зетом“ (вели се за Страшимира). Ријеч *непосредно* замијенити, а боље и цијелу штрофицу изоставити, јер је сувишна.

„Најсилнији српски *власник*..“ боље рећи *господар*.

„Они се заједнички удруже против Николе Алтомановића, босанскога бана Све спремно бијаше. Војске су се кренуле.“ Ово су реченице одвећ кратке, без довољнијех веза, те се отежава памћење. Овако краткијех реченица има свуда у овом уџбенику и то му је једна од главнијех мана.

„*Кликоваше* Вукашина у помоћ“ — није подесно, боље *позиваше*, јер гаљда га није могао дозвати.

Боље је избјежавати имена, која су споредна по значењу своме, као: Марица (р.), Угљеша, Никола Алтомановић, Дубровчани, Твртко, Дриност, и т. д.

И *Црнојевиће* треба свести под једно поглавље, па скратити цио текст на 2 лекције. У почетку треба навести неколико јаснијех реченица о деспоту Стевану и у кратко га пријећи. Ђурђа Бранковића не треба помињати. Треба казати, да су Зећани изабрали Стевана Црнојевића за свога господара. То није јасно речено у уџбенику. При говору о деспоту Стевану треба рећи: да је Стеван био владалац онијех српскијех земаља, које су још биле у заједници. У уџбенику тога нема и по њему рекли бисмо, да је он само господар Зете био и да је био Балшић.

Изоставити треба све оно, што говори о потчињености Зете Млечићима за вријеме Стевана Црнојевића, јер Дрва Гора није била никад потчињена нити је зависила од икојега српског војсковође.

„Млечићи се у најтежијем часовима при опсади Скадра измире са Турцима, а Ивана оставе сама, да се од њих брани. Турцима сад не бијаше тешко освојити пријестолницу Жабљак. Али не остаде дуго у њиховијем рукама, јер им га Иван наскоро опет одузме. Затијем Турци поново напану на њега са великом војском. Он се уздаше у Млечиће.“ С овим је казано, да је Иван био опсио Скадар заједно с Млечићима, па га Млечићи издали; а зашто? И одмах се прелази на освојење Жабљака и то са недовољно јасноће, са таквијем изразима, који би више личили говорницима, који у част нечију или у спомен нечега држе говор. Са овим и оваквијем *ораторскијем* изразима овај уџбеник је препун, те му је то управо највећа мана, која би га лако могла искључити из употребе школе. Зашто се Иван уздаше у млетачку помоћ, кад су га Млечићи већ изневјерили при опсади Скадра? — недошљедност, које не смије бити. Јесу ли Турци заузели сву Зету и дали је Станку?

Ми сумњамо у истини овога, као и да је добио Станко битку на Љешкопољу.

Укратко рећи: треба главније долађаје набројити, и то течно, лако, јасно са довољном везом, а не у врло краткијем реченицама без везе и јединства; све споредно изоставити, чувати се непотребнијех ријечи и појмова — што, без сумње, г. г. писци умију и знаду примијенити, него су се, можда, више ослабавали на већу схватљивост ученика и дозрелост за овај стил. *Лакше је писати уџбенике за средње и више школе* (разумије

се, онеме, ко је позван за тај посао) него за основне. Ако хоћемо, да своји јем радом постигнемо циљ, треба нам се савити, пригнути и спуштити до дјетињског узраста и моћи појимања, ако за дјецу пишемо; тако ће нас она разумјети и тек тада ми ћемо постићи жељени успјех

Митрополити из разнијех племена. „Кад Ђурађ Црнојевић *ошиде.... остави* тадашњем Митрополиту Вавили“, недошљедност од прелаза с Црнојевића на Митрополите, јер је речено, да је Ђурађ *ушекао* у Млетке, а Турци *заузели* сву Зету и дали ју Станку.

„Турци нијесу на Црну Гору много нападали *силом оружја.*“ Ово потоње „силом оружја“ могло би изостати.

„Турци *свијем средствима* мићаху народ...“ Могло би изостати *свијем средствима.*

„Они се надаху (папе), да ће помоћу главара и сав народ окренути. За овакву цијељ отроваше једанпут црногорског митрополита Висариона и са њиме 72 калуђера.“ Прва реченица са потоњом нема никакве везе, пити се јасно зна, за *коју цијељ* отроваше владику и калуђере; ваљда је остављено, да то дјеца нагађају.

Не би згорега било набројити имена митрополита из разнијех племена.

Ораторско излагање ударца Сулејман-пашина на Вртијељку није подесно; треба у бољој вези довести реченице, јер тако захтијева приповиједање, које се мора у многоме од бесједе разликовати.

Ми не вјерујемо, да је само Баја Пивљанин са „сачицом својијех ратника“ изашао на меџан Сулејман-паши. Ми знамо Баја као четника и хајдука, а ову част историја му не смије дати, јер онда излази, да је Турке дочекао један *харамбаша* са четом хајдука. Ако је тако, онда битка на Вртијељци нема историјског значаја, бар га нема више од стотине таквијех догађаја, који су се збили по разнијем мјестима. За то ми би Баја истисли као таквога, а на његово мјесто *врти Црногорце.* Није згорега уметнути и годину овога догађаја, и споменути само за Баја, да је ту погинуо.

„Потурчењацима још више власт појача, а ови што се рече: „сити — манити“ мучаху своју рођену браћу.“ Боље овако: Потурчењацима још више власт појача, те ови почеше своју браћу мучити и над њима господарити.

„Нема цркве, да се у њој Богу моли; нема куће, да у њој главу склони; нема мира ни дању ни ноћу. Гладан и жедан смрт очекује.“ Све се представља, као да се сада збива, а то није схватљиво за дјецу. Оно, што се збило давно, нека се приповиједа са прошлијем глаголскијем временом.

Сувишан је онај навод из *Горског Вијенца*: „Бјеше облак...“ јер и тако је материјал нагомилан.

Ово заглавље се завршује са описом данашње владајуће куће Петровић-Његоша. Ми би рекли, да је ово морало доћи у почетку под насловом *Петровић-Његоши.*

Владика Данило. Увод није јасан, јер се не зна, зашто су га (Данила) неки виђенији главари позвали на Цетиње.

„Одавде (с Његуша) су га неки виђенији главари позвали на Цетиње. Овдје се он вјежбао у читању црквенијех књига.“ Шта ће нам овако кратке реченице? Зар смо с њима у добит? Зашто не бисмо истурили „Овдје“ а турили „гдје.“

„За тијем се покалуђери, а народ га једногласно призна за господара.“

Два далека појма са свезом „а“ ступају у једну тачку. Одређеније би било: Пошто се покалуђери, народ га признаде за свога господара, јер у њему увиђаше велики дар, вјештину и прегнуће.

Шта ће нам у III. р. мађарски град *Сечеј*? Зар се није могло без њега? „Владика — господар.“ довољно је и једно.

„Стеже, храбри, дијели, штеди“ све у садашњем времену.

„Демир-паша га одмах ухвати и на живе муке хоће живот да му одузме.“ Стил није добар.

„О грлу му је објесио добови колац. Три дана га овако везана проводи кроз народ...“ „Објесио је“ прошло а „проводи“ садашње вријеме. Ово је ваљда нехотична погрешка, те није „објеси.“

Краткоћа реченица чини читаоцу, да свуда стаје и предиде, као да жури уз брдо. И овај уџбеник тијем обилује, да не знате, гдје ћете прије стати, које је главна, а које ли споредна мисао и реченица. Тамо су вам све саме главне реченице без довољнијех веза, те дијете бркају, да не може слободно и природно приповиједати и читати.

„Сјутра дан ни једног потурчењака не остане на Цетињу, ни око Цетиња. Овакав устанак био је и по свој Црној Гори, гдје живљаху потурчењаци.“ Зашто се одвају цетињски потурчењаци од осталијех? Зар остала племена, у којима их је било, мању улогу у томе великоме дјелу играју од Цетињана? Зашто не бисмо ставили: Сјутра дан не остане ни једног потурчењака у Црној Гори, него их Црногорци сложено истријебише и земљу од некрети очистеше?

„Скоче на оружје“ а не кажу, шта је даље било, него одмах ораторски прелазе на: „Сјутра дан...“

Могло би се и краће изложити прво зближење Црне Горе с Русијом; овако је доста опширно.

„До 20.000 непријатељскијех *средства* остале су мртвијех. Уз ово још и много њиховог оружја и одијела.“ Овдје је мјесто запете узета тачка, само да се створи главна засебна реченица и мисао, која међутијем сама за себе нема никакве цјелине. Ово се опажа на многијем мјестима, гдје би могла доћи запета мјесто тачке.

„Ето тако владика...“ Што ће нам овдје „ето“? Са „ето“ сријетамо се чешће, а оно је непотребно при оваквом приповиједању.

„Бораше се...“ као да га гледмо.

„Млецима не бијаше ни мало мило...“ Зар *Млецима*, а не *Млечићима*?

„Ђуприлић употребљује лукавство.“ Боље *упоштријеби*, јер га је само том једном и употребио.

„Он на вјеру *позива*...“ као да их је често *позивао*. Боље *позове*.

„Владика се *сада враће* на голи камен...“ Кад се враће? *Сада*. Није потпуно речено, што се је хтјело рећи. Боље рећи: Пошто се Ђуприлић поврати, владика се врати на...

„...не могаше му помоћи, јер немаше *никаквијех средстава*.“ Боље: јер немаше су чим.

„Цар га *љубазно прима*... богато га *обдарује*.“ Као да је ово годинама трајало и за нашега се доба збивало.

„Сада владика хита у Црну Гору...“ Јасније је: Владика се с бога-тијем даром врати...

„...те не даваше туђину права на њу“ (цркву). Није јасно.

„Због тога је ишао у Италију.“ А због чега?

„У Италији су му признали власт над свијема православнијема, и у сусједном Приморју и Далмацији, а за то је *помагао Млечићима* при освајању приморскијех градова.“ Је ли могуће? Ми бисмо ово потоње изоставили.

„...незнатне сукобе...“ друкчије се треба изразити, а пошто су незнатни, није су ни важни с тога могу и изостати.

„...измири... веже...“ први је свршени а други трајни глагол, а радња се овдје по трајању не разликује.

Потоњу штрофу: „Ту се скоро навршило...“ ми бисмо у краће лакшим стилем стилизирали без уштрба ичије важности.

Бројеве 60.000, 20.000, 120.000 и т. д. боље је писати: 60 хиљада, 20 хиљада и т. д. јер дјеца III. р. упознају се само с бројевима до хиљаде.

Уопће, треба скратити ово поглавље и свести га на главнија факта, која довољно карактеришу рад владике Данила; јер има одвише непотребнијех ријечи и реченица, које без икакве штете могу изостати.

(Свршиће се.)

Извјештај о основним школама црногорским

у школској 1898—9 години.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(Саопштава се у изводу.)
CRNE GORE ĐURĐE

Бајичка школа. CRNOJEVIĆ

Испит је држан 28 маја и трајао је 6½ ура.

Штола је троразредна са: I, II и III разредом.

У почетку школске године уписато је било дјеце: у I разреду 21, у II 21, а у III 9, свега 51, међу којима су 4 женске.

На испиту изашло је у I раз. 16 мушких и 2 женске, у II раз. 19 муш. и 2 женске, у III 9. свега 47 мушко и 4 женске.

Вјероисповиједи су православне, а сви су испитани.

Успјех показан о испиту:

Из закона Божјег: I разред 5, II. раз. 5, III раз. 4½.

„ Српског језика: I раз. 4, II р. 4½ III р. 5.

„ Словенског језика: II р. 3½ III р. 5.

„ Рачуна: I р. 4½ II р. 4½ III р. 5.

„ Геометрије: III р. 4½.

„ Срп. Историје: III раз. 5.

„ Природописа: II р. 4½ III р. 4½.

„ Поз. човјечијег тијела: I р. 5 II р. 4 III р. 4.

„ Краснописа: I р. 4½ II р. 4 III р. 4.

„ Цртања: I р. 4 II р. 4 III р. 4½.

„ Пјевања: I р. 4 II р. 4 III р. 4.

„ Гимнастике: I р. 3½ II р. 4½ III р. 5.

„ Дисциплина: I р. 5 II р. 5 III р. 5.

„ Чистоће: I р. 4½ II р. 4½ III р. 5.

Укупни годишњи успјех постигнут је у:

I раз. више него врло добар;

II раз. више него врло добар;

III раз. Близу одличан.

Рад у школи отпочет је 1 октобра, дневно је рађено 5 ура, а преко цијеле године 172 дана.

Овдашњи учитељ у својој је дужности тачан и има уз то особиту вољу за вршење повјерене му дужности. Стања је доста сиромашног, јер има бројну фамељу Добро би било да му надлежна просвјетна власт даде какву награду, било новчану било коју другу, како би у будуће могао вршити и одговарати са још већом ревношћу на задовољство својих надлежних власти.

Бајнице, 18 Септембра 1899 г.

Пресједавао при испиту
Ком. Митар Мартиновић.

Школа Полимска (нахија Васојевићска.)

Испит је био 28 маја, а трајао је 7 сати.

Школа је од три разреда: II, III и IV. Уписано је дјече у II. разреду 33; у III р. 24; у IV р. 15.

На испиту је изашло: у II р. 28; у III р. 22; у IV р. 15.

Напустило је школу удјед сиромаштине и рђавог владања: из II р. 5; из III р. 2. — Повторавалу из II р. 3.

Испитана су сва дјеца у свима разредима, а већином из по два-три предмета.

Сви су ученици православно-источне вјероисповиједи.

Успјех показат о испиту у II разреду:

- Из хришћанске науке: врло добар
- „ српског језика: одличан
- „ словенског језика: више но добар
- „ рачуна: одличан
- „ земљописа: врло добар
- „ познавања природе: добар
- „ позн. и њег. чов. тијела: врло добар
- „ краснописа: скоро врло добар
- „ цртања: добар
- „ пјевања: врло добар
- „ гим. и вој. вјежбања: одличан
- „ дисциплине: врло добар
- „ чистоће: више но врло добар.

Укупни год. успјех у II р. више но врло добар.

Успјех показат о испиту у III разреду:

- Из хришћанске науке: врло добар
- „ српског језика: врло добар
- „ словенског језика: добар
- „ рачуна: одличан
- „ геометрије: врло добар
- „ земљописа: врло добар

- „ српске историје: више но врло добар
 - „ познавања природе: више но добар
 - „ поз. и њег. чов. тијела: врло добар
 - „ краснописа: врло добар
 - „ цртања: врло добар
 - „ пјевања: врло добар
 - „ гимнастике: одличан
 - „ дисциплине: врло добар
 - „ чистоће: врло добар
- Укупни годишњи успјех у III раз. врло добар.

Успјех показат о испиту у IV разреду:

Из хришћанске науке: врло добар

- „ српског језика: одличан
- „ словенског језика: врло добар
- „ геометрије: скоро врло добар
- „ земљописа: одличан
- „ познавања природе: врло добар
- „ поз. и њег. чов. тијела: добар
- „ краснописа: одличан
- „ цртања: врло добар
- „ гимнастике:
- „ чистоће: одличан

Укупни годишњи успјех у IV раз. више но врло добар

Скоро су сви предмети довршени по наставном плану. Рад је отпочет 26 септембра. Радних дана било је 145. Дневно је рађено по 5½ сати. Дјецу саму није остављено. Држана су два родитељска скупа: први је држат у мјесцу новембру, а други 14 јануара. На скуповима говорено је: о уредном пошљању дјеце у школу и о Светом Сави. Два пута је изводио дјецу у околину и тем приликом гиворено им је: о земљопису и природним наукама. Таци су посеђавали школу врло добро. Учитељ ове школе свршио је пет разреда призренске богословије. Учитељ ове школске године био је г. Светозар Милић. Способност је овога учитеља врло добра. — Школски протоколи: дневни, годишњи, кореспонденција, љетопис и инвентар у потпуном су реду.

Племенски капетан пазио је на школ. дужност добро.

Мјесни школски надзорник вршио је своју дужност спрам школе врло добро.

Протоколи мјесни: прихода и расхода налазе се у добром стању.

Прихода било је фиорина а в. 20 и 55½ нов. Расхода било је фиорина 32 и 93 нов. За идућу школску годину биће трошка по предвиђеном рачуну од прилике а в. ф. 100.

Школа се налази у доста добром стању.

Школа име: Шпрајберове слике, мапу Јевропе и глобус. У овој школи радио је један учитељ, доста спреман, те је и дужност своју вршио достојно на углед школе, а и на задовољство околине, код које је задобио потпуну љубав. Владање му је примјерно, а понашање према народу заслужује похвале.

Велика, 13 августа 1899

Радуре М. Стаматовић, учитељ.

Мушка основна школа Андријевичка.

Испити су држати 25 и 26 маја 1899, који су трајали 14 сати.

Школа је четвороразредна.

Уписано је дјете: у I разр. 65 мушких и 1 женско; у II 39 мушких и 2 женско; у III 59 мушких и 1 женско; у IV 36 мушких

На испиту изашло и испитано: у I 52 муш. и 1 жен.; у II 33 муш. и 1 женско; у III 50 мушких и 1 женско; а у IV 33 мушких.

Дјеца, која нијесу изашла на испит узрок је болест и сиромаштво.

Укупни успјех показали су у I, II и III разреду скоро одличан (5—) у IV више врло добар (4½).

Сви су предмети обрађени према наставном плану.

Рад је у школи отпочео 1 октобра; а рађено је преко цијеле школ. године 115 дана; дневно рађено у просјеку по 5 сати.

Дјеца нијесу сама остајала у школи. — Уредно су држана два родитељска скупа и то: први 25 октобра, на ком је говорено: о редовном посјећању школе; о душностима родитеља спрам дјете и школе. Други је држан 14 јануара. На овом скупу говорено је: „Шта вриједи школа и просвјета,“ и о Св. Сави, као оснивачу школе код Срба.

Дјеца су често извођена у околину и сваком приликом су се бавили земљописом и природописом — очигледном наставом. — Сва три учитеља су примјерног владања у школи и ван школе, те их тако и у мјесту поштују. Сви су одличног трудољубља. Способност им је подједнака за сва четири разреда.

Учитељ I разр. свршио је полу гимназију и препарандију у Биограду; учитељ II и IV разр. свршио је Богоооловско-учитељску школу на Цетињу; а учитељ III разр. полу гимназију и богослов. у Биограду.

Погрешака у настави није било, осим неких ситнијих код учитеља II и IV разреда, које се лако дају исправити. — Настава је код свију очигледна и разумљива и заслужује похвале.

Прихода је било 82 фиор. и 50 новч.; расхода 137, 77½ фиор.; претекло је око 50 фиор. Ово кажем „око“ због тога, што г. кап. Микетић ни до данас није издао сву школарину ни подносио протокол на потпис!

Ово што је мањи приход од расхода и опет претијек, имала је школа новаца од прошлих година.

Сви се протоколи налазе у добром реду, осим што је испитни дугом употребом поцијепан. — Школа је снабђена потребним училима; баште нема, јер то што је засађено је шљивама.

Капетани су, који овој школ. општини припадају: Михајло Протић, Милић Микетић, Драго Бакић, Михаил Лекић и заступник капетаније Требачке Стојан Вулевић. Сви су своје дужности вршили *врло добро*, осим што поменути није издао сву школарину.

Мјесни надзорник Миња Ралоњић, вршио је дужност *одлично* и може послужити за примјер мјесним надзорницима.

Школско здање је удешено само за двије учионице, а трећа се сваке године узима у варош под офит. Зато би много боље било да се школа, која је једнокатна подигне на два боја, како би могле бити четири учионице, како би се сва дјеца, која се пријаве могла примити; јер се сваке године због мањкаmenta учитеља и учионица врати 70—100 дјеце; што је по мом мишљењу грехота за просветне власти и срамота за племе.

Предложио сам мјесним властима и предлажем просвјетним, да се школа направи, школска башта купи, књижица оснује и још један учитељ дода овој школи.

Опште ревизорове примједбе.

Ове године није било одређених ревизора не знам из којих узрока, него су свуда прејседавали свештеници и поједина приватна лица, што, по мом мишљењу служи на штету. Ево за што:

Учитељи су се трудили и надмашивали у успјесима и онда, кад наше основне школе нијесу биле снабђевене са спремним и ваљаним учитељима и кад закон о учитељским платама није постојао, но се све радило од ока. У колико су сада потребнији ваљани, свјесни и правични ревизори, кад успјех, владање и трудољубље, уз оцјену савјесна ревизора, учитељу кују срећу, т. ј. препоруче га за унапређење у гласама и повишицу плате, што су главни узроци, да се учитељи надмећу и школе напредују.

Овогодишњим ревизорством почашћене су неке личности, које нијесу смјеле преко године ући у школску авлију, да им дјеца не зададу какво питање — да их не застиде. Вјерујем и знам и више од двојице таквих; да су им дјеца мјесто историје читала символ вјере или мјесто вјеронауке природопис и т. д. све би им једно било, па прифатној школи и учитељу који је свршио само 4 разреда основне школе оцјену *једногласно одлично?!!!*

Ово говорим као десетогодишњи учитељ и ревизор одређиван од стране просвјетних власти и као вјечити друг ваљаних учитеља и пријатељ просвјете.

Занста би свјестан ревизор школи Андријевичкој дао оцјену једногласно одличну без икакве примједбе школи и учитељима, кад би више школа исти испитивао. Ја сам и њаке и учитеље престрого цијенио — за разлику од горепомнутих.

Андријевца, 27 августа 1899.

Поп Б. Лалевић, прив. ревизор.

Добрска мушка школа

Испит је држан 1 Јуна 1899 г. и трајао је 6½ сати.

Школа је од 3 разреда: I, II, и III.

У почетку школске год., уписано је ученика у I. разр. 31 мушка и женска; у II разр. 6 мушкијех; у III разр. 8 мушкијех — свега 45 мушкијех и 4 женскијех. Изашло на испиту: у I. разр. 31 муш. и 3 жен.; у II разр. 5 мушк. у III. разр. 8 муш. — свега 44 муш. и 3 женскијех 1 ученик у току школске год. ослобођен од школе због сиромаштине и и примљен у цетињску војничку музицику, а 1 ученица напустила школу због сиромаштине.

У овој школи радила је једна учитељска снага.

Испитано дјец: у појединим предметима:

Из вјеронауке: I. разр. 18; II. 5; III. 8.

„ српског језика: I. р. 18; II. 5; III. 8.

„ словенског језика: II. 5; III. 5.

„ рачуна: I. р. 10; II 4; III. 4.

„ геометрије: III. р. 5.

- „ земљописа I р. 10; II. 4; III. 6.
- „ Историје Срба: III. р. 5.
- „ познавања природе: II. р. 4; III р. 4.
- „ поз и њег. чов. тијела I р. 8; II. 5; III. 6

Наставни успјех у појединим предметима и разредима по.ебно укуп-
но износи:

- Из вјеронауке: I. р. 5; II. 5; III 5. — Одличан.
- „ српског језика: I. р. 5; II. 5; III. 4 $\frac{1}{2}$ -- Близу одличан.
- „ словенског језика: III р. 4 $\frac{1}{2}$ — Више врло добар
- „ рачуна: I. р. 4 $\frac{1}{2}$; II 4 $\frac{1}{2}$; III. 4 $\frac{1}{2}$. — Више врло добар.
- „ геометрије: III. раз. 4 $\frac{1}{2}$ — Више врло добар.
- „ земљописа: I. р. 4; II. 5; III. 4 $\frac{1}{2}$ — Више врло добар.
- „ историје Срба: III. р. 4 $\frac{1}{2}$. — Више врло добар.
- „ познавања природе: II. 4; III. 4. — врло добар.
- „ поз. и њег. чов. тијела: I р. 4; II. 5; III. 4 $\frac{1}{2}$. Више врло добар.
- „ краснописа: I. р. 4 $\frac{1}{2}$; II. 4; III 4. — Врло добар.
- „ цртања: I. р. 4; II. III. 4 — Врло добар.
- „ цркв. и свјет. пјевања: I. р. 4; II. 4; III. 4. — Врло добар.
- „ гимн. и вој. вјезж.: I. р. 4; II. 4 $\frac{1}{2}$; III. 4 $\frac{1}{2}$. — Више ворло добар.
- „ чистоће школе, ношње и др дјече: I. р. 4; II 4 $\frac{1}{2}$; III. 4 $\frac{1}{2}$. —
Више врло добар.
- „ дисциплине за све раз. 5. одличан.

Чиме је постигнут укупни годишњи успјех:

- у I. разреду — више врло добар (4 $\frac{1}{2}$).
- „ II. „ — више врло добар (4 $\frac{1}{2}$).
- „ III. „ — више врло добар (4 $\frac{1}{2}$).

Сви су предмети довршени у потпуности, према наставном плану.

Рад је отпочет 24 септембра; радник дана било је 156, а сваког дана рађено је зими по 5, а љети по 5 $\frac{1}{2}$ сати. Дјеца сама нијесу остављана у школи. Држана су два родитељска скупа: први при уписивању дјече у школу и на њему говорено: О уредном посјеђавању школе и о родитељским дужностима спрема школе и своје дјече; други скуп држан на Савин дан, и на њему говорено: „О значају дана.“

Дјеца су извођена на узвишенија мјеста, а занимала се природним наукама и земљописом. Изоставања од школе било је због грлобоље

У овој школи ради само један учитељ, постављен је за привременог 1885, а за сталног учитеља 1886 г.

Казне су биле наумјереније.

Учитељ је на квартиру код своје куће.

Посјеђавао је школу и цркву тачно, изостао је 24 школска дана, због болести ђачке, и због свог рукоположења за свештеника.

Сви су протоколи у добром стању, тачно и марљиво вођени.

Приходе је било у овој години фиор. 184 и 47 нов.

Расходе је било у овој години „ 207 и 35 нов.

Школска сала је у приличном стању.

Учионица има куб м. простора, на поједино дјете долази куб. мет.

Школа има сљедећа учила: геометријска тијела, мапу Црне Горе, природописне слике са сликама за очигледну наставу, словарицу и штицу. — Потребно је за идућу годину набавити: Мапу Јевропе, Балканског полуострва, глобус и телуриум.

Школеке баште нема.

Капетан Марко Пејановић и мј. надз. Раде Ђурановић вршили су дужност спрам школе — *одлично*.

Испит је држан у присуству капетана, мјесног надзиратеља и ђачких родитеља.

Манастир Белџа, 18 Јула 1899. г.

Мираш Вукић, свештеник и учитељ.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

(**Тројичинска свечаност у Острогу**.) Нијесмо у стању предочити ону хришћанску побожност, са којом се приступа светим моћима Чудотворца Острошкога у мамастиру Острогу, особито Босанаца и побожних Херцеговаца, који са неописаним пијететом посјеђавају њивот Св. Василије Чудотворца Острошкога. Гомиљама долазе поклоници на овај као и на сваки Тројичин-дан у Острогу, гдје су са стране манастирске управе пристојно предуретани и у новом великом манастирском здању у собама понамјештени, како варшани тако и сељаци, те се са особитим задовољством кућама враћају.

За ову свечаност држао је 25. г. м. у Острог Високопреосвећени Митрополит Митрофан с духовенством, и владин заступник г. војвода Ђуро Петровић, који су са својом посјетом увеличали Тројичинску прославу.

У очи празника обављена је свечана вечерња са литијом уз чинодјејство Архимандрита Острошкога Петронија и протођакона Филипа Радичевића, на којој су кроз дуже вријеме трајала молитвена бденија са споменом онијех особа, које су писале бденија за своје здравље.

Сјутри-дан 28 маја одслужена је Архијерејска служба уз велики број свештенства, на којој је отац протођакон говорио многољестије за здравље *Његовог Височанства Господара, Књазине Милене* и свега *Владајућега Дома*.

Послије причасне Митрополит Митрофан говорио је сходну бесједу, која је на присутни народ пријатан утисак учинила.

Послије службе народ се веселио и пјевао, заводећи народна кола. Пјевање је трајало непрекидно цио дан.

У колико се слави овај велики Божији угодник, виђети се може и из владалачке побожности, која је својствена нашем узвишеном Господару, те у славу великога Бога и његова Чудотворца Светога Василије подиже колосалну цркву Светога Василије на Петровој главици у Никшићу, која је у свему потпуно довршена, и за коју се чине спреме за свечано освећење.

Послије Тројичинских светковина г. Митрополит ишао је у Никшић, да види довршетак Василијеве цркве, одакле се преко Подгорице 4 јуна на Цетиње повратио.

(**Прелазак бечких Чеха у православље**.) Лист „Србобран“ у свом 128 броју јавља да су добили од пресједника чешке православне ооштине у Бечу, г. Шохаја, телеграм који гласи: „Данас бечки Чеси сви право-

славни. Заслуга је д-ра Живног. Чези враћају се у православље и придружују српској црквеној општини у Бечу.“ Надамо се да ћемо о овоме важном догађају добити потпун опширнији извјештај, те ћемо тада повише проговорити. Сад само напомињемо да се дуже времена ради живо међу бечким Чесима да се врате у православље, у које су их увели славенски апостоли Ђирил и Методије, и да није прошла ниједна недјеља да по неколико чешких породица не пријеђе у бечкој српској цркви у православље.

Исти лист мало доцније (у 132 броју) јавља: „Прашки Radikalny Listy добили су вијест из Беча, да је прошле недјеље прешло у право славље заиста много бечких Чеха. Обред покрштења извршио је у српској православној цркви свештеник г. Михаило Мишић. Из српске цркве пошла су нова православна браћа у руску цркву, гдје су их срдечно дочекали између осталих руски свештеници и Руси, а међу њима и највећи руски научењак и слависта Ламански, који се од неколико дана бави у Бечу.

Руски листови јављају, да је у прошлу неђељу 1000 Чеха бечких прешло у православље.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

Из гимназије и богословско-учитељске школе. — Испити у гимназији и богословско-учитељској школи отпочели су ове недјеље и трајаће до уторника.

Испитима у гимназији пресједавао је Министар просвјете г. војвода Симо Поповић, у колико су му допуштали други прешни послови, а онијема у богословско-учитељској школи Њ. В. Вифодне преосвештенство Г. Митрополит Митрофан. Испитима су присуствовали: г. вејв. Пламенац, министар Губастов, многи официри стојеће војске и више других чиновника.

Успјех ученика био је у опште врло добар. Класификација и дијелење свједочанстава биће 28 о. м., а за тијем ће се ученици распустити својим кућама.

Из дјевојачког Института Царице Марије. — Годишњи испити у дјевојачком институту завршени су у суботу испитом из музике и пјевања. Програм тог испита био је биран и према напретку појединијех ученица удешен, а извршен је у свим тачкама с најбољим успјехом. На испиту су присуствовали: Њ. В. В. Господар, Књаз и Књагиња Нашљедници и Њ. Њ. Свј. Свј. Књагињица Ксенија и Књаз Мирко, дворске даме, г. министар Губастов, г. Лермонтов са госпођом и више одличнијех позватијех особа.

У недјељу је било у институтској цркви благодарење, а иза тога свечано читање класификација завршене школске године у присуству цијеле Књажевске Фамилије, г. Губастова и родитеља дјевојачких. Успјех био је уопште врло добар. У понедјељак отпуштене су ученице својим кућама.

Школство у Хрватској. — У Хрватској и Славонији опћих народнијех школа било је 1898. и 1899. по наставном језику:

Српскијех хрватскијех 1263; њемачкијех 23; мађарскијех 7; русинскијех 2, словачкијех 3. У народнијем школама има 2370 учитеља и учитељица. Од 318·868 дораслијех за школу полази је само 197.006, дакле само 61 78%. Обвезници износе 14·57%, полазници само 9·90% свега становништва. 2612 дјеце

полазило је вишу народну школу. 162.512 нижу народну, а 34.494 поновну школу. На једну школу долази 203 обвезне дјеце на полазак свакоднегне, а 43 дјеце обвезне на полазак поновне школе. Од све дјеце, што су ишла у свакодневну школу, било је у I разреду 53.034, у II раз. 39.410, у III раз. 34.122, у IV 27.324, у V 59.43, у VI 77. Од тих је ишло у школу веома марљиво 96.290, марљиво 36.484, прекидно 15.921, немарно 11.203. За отпуст из школе било је способно 20.132 дјеце.

Један учитељ долази на 996 становника.

Дјечија књижница. — У Бруклину у Америци постоји јавна књижница за дјecu. Уз књижницу је и читаоница, те дјеца могу читати узамљене књиге у читаоници, а могу их узимати и дома. Ова дјечија књижница постигла је одличан успјех у год 1898. Дјеца су узела на читање 42.817 свезака, а у читаоници је читало 2.226. дјеце. Књиге могу да узамљују из књижнице сваки трећи дан, а кроз вријеме великог школског одмора сваки други дан. Да би се дјеца већ зарана приучавала реду и тачности у враћању узамљених књига, свако дијете кад узме књигу из књижнице мора да даде писмену обвезу, да ће добро пазити узамљену књигу, те у случају, кад би исту оштетило или не вратило, да ће је платити. Мора се такођер обвезати, да ће се увијек управљати по правилима, која су прописана за књижницу и читаоницу. Дјеца врло марљиво чувају узамљене књиге и уредно их враћају. Нарочиту пажњу поклањају новим књигама, у којима је по листак хартије са примједбом, да читачи пазе на књигу, да је чисту и нову очувају, те да јој се и друга дјеца зарадују. У читаоници има велики број омладинских листова, а дјеца их врло радо траже и читају, нарочито оне са сликама. Читаоница је и у вече отворена, али тада могу у њу да долазе само она дјеца, која имају допуштење од родитеља. Дјеца се у читаоници владају увијек пристојно.

Педагошки музеји у Русији. Министарство просвјете у Русији разаслало је окружницу на школска окружја, са којом дозвољује установљење педагошких музеја. Сврха им је да унапреде изображење народних учитеља, па да их упознаде са најновијим напретком на педагошком пољу.

Лијеп примјер захвалности. У селу Бивољу, близу Кругевца, учитељује г. Сима Поповић, који је напунио близу 35 година учитељске службе. Он је готово све вријеме свога учитељевања провео у срезу Расинском а у школама: Вел. Шиљеговачкој, Сталаћкој и Бивољској. У Вел. Шиљеговцу је само био 24 године. У ове три школске општине 17 села у срезу Расинском слала су своју дјецу г. Сими на школовање. — Једнога дана при крају прошле године сви општински предсједници и кметови, од којих су већина некадашњи ђаци старога учитеља Симе, скупише се на среску скупштину у Крушевац, и донијеше одлуку да Милана Симића, правника у Великој школи, а сина свога доброг учитеља г. Симе, узму за свога питомца за изучавање медицинских наука. — Милан је сада већ у Бечу и учи медицину, а сиједи старина, његов отац, не може да се начуди, како је народ ипак благодаран својим добротворима, јер је све дотле имао противно убијеђење. — Срез Расински ово је учинио из благодарности према свом дугогодишњем учитељу, који му је до сада дао толики број свештеника, учитеља, професора, порезника, предсједника, кметова, и огромни број писмених и ваљаних земљорадника!

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Љетопис Матице Српске. Књига 202 и 203. Свеска II. и III. за годину 1900. У Новом Саду, издање Матице Српске. Уређује др. Милан Савић, секретар Матице Српске, према одлукама књижевног одбора.

Преглед: I. Шандор Петефи (Petöfi Sándor). Расправа Благоја Бранчића. II. Додатак. Неколико пјесама Петефијевих. Превео уз ову расправу Благоје Бранчић. III. Биљешке једног писца Од С. Матавуља. (Наставак). IV. Ифигенија у Тавриди, драмат у 5 чинова, написао Гете, превео Змајова (Ш. чин). V. Писма Ђура Даничића Јовану Бошковићу, са допунама за штампу приредио Ђорђе Магарашевић (свршетак). VI. Књижевни и научни рад Павла Јос. Шафарика. Литерарно-историјски преглед. Од Симе Н. Томића (свршетак). VII. Прилози историји словенског препорођаја, крајем прошлога и почетком овога вијека. Од Јована Радонића (свршетак). VIII. Олуја на вагару. Пјесма Милете Јакшића. IX. О Вићентију Јовановићу. Прилози за историју митрополитства му 1731—1737. По архивалним изворима, израдио Милутин Јакшић (наставак). X Студије о новим српским писцима Од д-ра Љубомира Недића I. Љ. П. Ненадовић. XI. Позориште: Сезона Српског Народнoг Позоришта године 1900. у Н. Саду. Од Јована Грчића. XII. Књижевност: 1. Опјене: „Die Entstehung der Vorherrschaft Venedigs an der Adria“ von W. Lenel; од Јована Радонића. „Wie und wann wurde Herzogja Grosswojwode von Bosnien?“ von L. Thalöczy, од Јована Радонића. 2. Прикази. XIII. Друштва и заводи. XIV. Лица. XV. Читуља

Српска историја у народним пјесмама. Саставио Пет. М. Никетић, учитељ. Биоград. Накладом књижаре Веллиора Варожића. Штампарија код „Просвјете“ — С. Хоровица. 8°, стр. 116. цијена 1-20 дин.

Питање о ма којој грани наставе у нашој васпитној школи јесте тако важно, али питање о настави из хуманистичке групе заслужује нарочиту пажњу. А шта да речемо за историју искључиво?... *Историјска настава и васпитање!*... Та о овој теми требало би да се код нас размисли у опште, а они, који су у могућности да ведре и облаче на небу српског васпитања, треба да се озбиљно забрину, е да би ово питање ријешили у корист нашег васпитног напретка, а по теорији, која нам јасно казује да је историја најбољи васпитач. Како се у српској осн. школи учила и учи историја то сви знамо. Меморија, брбљање... и то вам је све! Изузетима част и поштовање!... Да историјска настава до данас оваква буде, било је и јесте много узрок, али томе је понајглавнији узрок нарочита употреба уџбеника, који су уџбеници понајчешће плод спекулације, а не какве више понуде њихових писаца, о чијој спреми за такав деликатан посао и да не говоримо. Књига се пружи дјетету и он ју учи и „научи.“ Кажете му да прича о Душану и он се укани... „Цар Душан... цар Душан... цар Душан“ — новавља јадник неколико пута, док се сјети „почетка“ и онда је већ машина навијена. Брбља, док се избрбља оно, што је у уџбенику под насловом „Цар Душан.“

Зашто се учи историја у васпитној школи?..

Не учи се ради историје, јер то и није могуће, а кад би било могуће не би било потребно; не учи се ни ради парадирања на испиту, као што је на жалост у ствари, већ се учи ради њеног пивастног утицаја,

који она нема на наше васпитанике — бар не у опште узевши. То је опазио стари васпитач г. Никетић, те је и написао дјело, чији наслов горе исписасмо, али на жалост и његова књига не може бити српској школи оно, што он мисли!

Г. Никетић се у предговору своје књиге тужи на систематско предавање историје, како се оно код нас до данас практиковало, а није увидио, да се и у његовом дјелу огледа система само у другом облику. Пјесме се ређају хронолошки, а правнине се крпе прозом, само да изађе систематски уређена књига и наравно тој је уређености много жртвовано, што се најбоље види из пјесме о Стевану Дечанском, у којој се сунце наше историје с етичке стране онако каља.

На страни 41-вој од ријечи до ријечи стоји ово:

А Душан јој пољубит' не даде;
Већ изведе пред бијелу кулу,
Пак је свуче, те је преобуче.
Обуче јој воштану кошуљу
Па запали су четири стране¹⁾;
Она даје на товари благо
Не би ли јој живот поклонио
Ал' се благом откупит' не може
Већ јој живо саорело тело¹⁾.

Какви смо однос воље људске изнијели у ово неколико стихова, а чија је воља тако покварена, да може овако што учињети? То је воља Душанова, на коју годико морамо при историјској настави указивати. Не треба да заборавимо, е нам је потреба, да од наше дјеце створимо и добре људе и добре Србе, а никакo друго без првог, ако би се тако што могло замислити.

Но рецимо, да је г. Никетићева књига изврена пјесмарица у погледу циља, којем је намијењена, би ли она могла бити баш у свему оно, што њен писац о њој мисли, хоћемо рећи и да је ова књига потпуно васпитна, би ли она могла бити уџбеник за историју у нашој осн. школи?

Не, то не би могла бити. Истина ми и пјесмом можемо увести дјецу у односе воља људских, али ту историске личности ријетко приказују све оно, што нам је потребно за стварање чврстих, српских карактера; пјесма заноси емоционално, али не ствара круг мисли, из којег ће понићи јака морална воља, те пјесмарица може бити лектира, а не уџбеник. Нами је потребно представити историјом нашој младежи народну културу од њеног првог стадијума, па до данас, а не само хронолошки историске догађаје, у којима историске личности играју као лутке без побуде, без начела, без утицаја ситуације њихова времена. Илузорно је стварати карактере, који би дјеловали „на прамку од облака“, а не у друштву, чију слику не може дати пјесма, већ само приказује једну њену страну.

У осталом писање уџбеника на нове начине не може бити такав дидактички напредак, какав би напредак био изbacивање уџбеника из основ школе, на чему треба радити! Но у том случају ми би тробали да имамо zgodну лектуру за дјецу и онда ето красне употребе оваким радovima као што је г. Никетићева књига, кад би били без маџа, за које горе г. Никетићу пребацисмо. Да нас не одврати г. Никетић са својим предговором ми би и до данас мислили, да је његова књига намијењена лектири.

¹⁾ Курсив је наш.

И ми се придружимо у чуђењу једном, који је ову књигу прије нас реферисао, зашто г. Никетић није у своје дјело унио још историских пјесама. Заиста је приказан униум сепаратизма тиме, што у овој књизи нијесу изашле пјесме о догађајима у Црној Гори. Овако ли ћемо да стварамо Србе патриоте?.. Малодушност не личи српским васпитачима ни под каквим изговорима.

Поред свега наведеног и поред доста накарадних илустрација, које су у овој књизи *Српска историја у миродним пјесмама* није на одмет српском малом свијешу, бар за данас, кад немамо што боље ове врсте.

Цетиње, јуна 1900 год.

Саво П. Вулетич.

Звезда. Лист за забаву, поуку и књижевност. Година четврта. Књига I. Свеска П (Мај). Уредник Јанко М. Веселиновић. Излази у мјесечним свескама од 8 табака. Цијена годишња за Србију 12 динара а за иноземство 15 круна. На по године и четврт саразмијерно Рукописи и преглата се шаљу на уредништво „Звезде“, Краља Милана ул. бр. 2.

Садржај мајске свеске: Витез, пјесма Алексе Шантића. — Боже помози, слика из живота од Јанка Веселиновића. — Јутро на гробу, пјесма Милете Јакшића. — Стари дани, слика од Борисава Станковића. — Дигни вео, пјесма Јелене Димитријевића. Књиге за народ, чланак од Ђ. П. — Тартарен из Тараскона од Додеа, превео М. Грол. — Море и његови мити, од М. Орлова, превео В. Рајић. — Медицински факултет српског университета од Др. Ђ. Николића. —

Хроника: а) научна, б) позоришна, в) музична. — Књижевност: а) Милета Јакшић: Пјесме, реф. Мил. Ј. Митровића. — б) Archiv für die Slavische Philologie, реф. и в) Јован Протић: Српске фотографије, реф. М. Грола. г) Спира Калик: Хуманизам или реализам? реф. од Бранка. д) Ed. Driault: La question d'orient, реф. И. С. К. — Библиографије: а) из друштва. б) књиге и листови.

Наставник, лист професорекога друштва, година 1900, власник професорско друштво, I свеска, јануар, фебруар, март, књига XI. Одговорни уредник Сима Н. Томић.

Садржај: Чланци: 1. о варљивим доказима у геометрији од Мих. Петровића. 2. Три принципа са примјеном у изучавању запремине од др. Пет. Л. Вукићевића. 3. Питање о постанку језика у староме вијеку од Симе Н. Томића. 4. О распореду рада у нашим средњим школама. Сувремено питање. Изложио Љуб М. Протић. 5. Педагошки Семинар од др. Мил. Н. Јовановића. 6. Језиковна настава у служби општег образовања од др. Јосифа Перкмана, посрбио Момчило Иванић. 7. Класицизам у Русији од Симе Н. Томића. 8. Поглед на генетичко историјске односе именица и пријјева I одјељак, од Симе Н. Томића. — Књижевност (школска и научна): 1. Анд. Гавриловић. Историјска сјећања у неким народним пјесмама о Краљевићу Марку (из Гласа С. К. А. LVIII). Реферат Јов. Н. Томића. 2. Француска читанка за пети разред гимназије од Павла Поповића. Реферат од Е. 3. Српска историја у народним пјесмама, саставио Пет. М. Никетић учитељ Биоград. Реферат Мих. Ј. Ђорђевића. 4. Реформа календара, написао Максим Трпковић. Реферат Т. Радивојевића. 5. Dr. Vatroslav Oblak. Spisal dr. M. Murko. Реферат С. Н. Т. 6. Theophrasts Charaktere herausgegeben, erklärt und übersetzt von der philog Gesellschaft zu Leip-

zig. Реферат од Гл. Лазића, професора. — Гласник. 1. Некролози: Сими Живковићу, Јовану Ђорђевићу. 2. Од управе проф. Друштва. — Прилог: Двије таблице слика уз 1 и 2 чл.

Отправништво Наставника налази се у друштвеном стану у Душановој улици, Дом Св. Саве. — Рукописи, књиге и списи за приказ и књижевни листови у замјену шаљу се лично уреднику — Краљ Миланова ул. бр. 64. — Рукописи се не враћају.

Наставник излази годишње у тромјесечним свескама од 8—9 табака, а стаје за чланове Професорскога Друштва и учитеље основних школа — чланове Учитељског Удружења — годишње 6 дин., а за друге претплатнике годишње 10 дин. Добротвори и утемељачи добивају лист бесплатно. Наставник се даје у замјену.

Претплата се шаље управи проф. Друштва у Биограду, гимназија Краља Александра. — Претплату ван Србије прима и Књижарница Велимира Валожича у Биограду.

Просвјетни Гласник, службени лист министарства просвјете и црквених послова краљевине Србије. Година XXI. Свеска за Јуни. Уредник Ј. Миодраговић.

Садржај: Службени дио: Укази Његовог Величанства Краља: Велика Школа (постављење), Државна Архива (постављење), Државна Штампарија (разрешење), Стручне школе (разрешење), Средње школе (постављења), Духовни судови (постављење). — Преписи министра просвете и црквених послова: Основне школе (постављења, пензионовање, разрешења); Умрли наставници народних школа; Расписи и одлуке министра просвјете и црквених послова; Службена објава. — Радња Главнога Просвјетнога Савјета: Записници редовних саставака: Записник 762. састанка: Реферат Милоша Величкога Српкињи Николе Врсаловића „Геометријски облици за сва четири разреда основне школе“; Реферат Владимира Зделара о књигама Николе Врсаловића „Геометрија за Грађанске, Дјевојачке и Више Женске Школе, I и II дио“; Реферат д-ра Мих. Петровића о рукопису д-ра Петра Л. Вукићевића „Геометрија за више разреде средњих школа“; Реферат Владимира Зделара о истој рукопису; Реферат Луке Лазаревића о преводу Апе Станојевића „Роман једнога малише“; Реферат Јанка Лукића о преводу Душана Јовановића „Urbis Romae viri illustres.“ Школски летопис: Извјештаји надзорника народних школа: г. Петра Марковића, надзорника за округ крушевачки. — Наука и настава: Елементи педагошке психологије од Н. de Raafa, српски приредио др. Ст. М. Окановић; Из школе хигијене, пише др. Ђ. Ј. Н.; Црте из науке о језику, о природи, поставку и развиту језика-говора, лингвистичко-историски преглед, од С. Н. Томића; Образовање забавиља, по Рихарду Ротеру, од Анђелије Аћимовићке. — Оцјене и прикази: Српске народне пословице. Реферат од — чића; Српски фолклор. Написао Тих. Р. Ђорђевић. Реферат од Дач; Из српске историје. Догађаји и личности. Написао Миленко М. Вукићевић. Реферат од Жив.; Предавања: Правило тројно, нов начин постављања еразмјере, од Ј. Миодраговића. — Ковчежић: Више дјевојачко васпитање у Француској. Написао д-р Фрањишек Дрђина, превео Иван Шајковић; Подаци за историју признене богословије, од П. К.; Берлинске средње школе, од д-ра Луја Адамовића. — Биљешке: Гласови о школама; Просвјетни записи; нове књиге и листови: књиге, листови; Из науке; Умјетност; Разно; Покојници.

Škola. List za učiteljstvo i prijatelje školstva. Br. 7. Teč. XI. Izdaje i uređuje Stjepan Širola.

Садржај: Паметнице. Сложио Људевит Варјачић. — Иван Стигац. (Свршетак.) Написао Даворин Трстењак. — Читање и стварна обука. Припоћио Фрањо Мајцан. — Реформа шегртских школа Из „Хрватског трговца.“ Нешто из филологије. Пише Скендер Фабковић. — Научна екскурзија загребачких учитеља приправника у Рим. Пише Фран Пилек. — Књижевност. — Вјесник: Нови лист за дом. — Хрв. школски музеј. — Хрват. учитељ. припомоћна и посмртна задруга. — Учитељски састанци. — Добротворна учитељска заклада Хрв. учитељски конвикат. — Учитељско друштво за град и котар Копривницу. — Високе школе за народ. — Школа за служинцад. — Учитељ. отац обитељи. — Шведска гимнастика. Начин казне за свеучилишне ђаци. — Важан изум.

„Школа“ излази првога свакога мјесеца. Годишња цијена јој је 4 к., а за иноземство 60 фил. више. — Претплате, дописи и листови у замјену шаљу се уредништву у Карловца.

Učireljski Glas. List za pouku i interese učiteljstva. Br. 6-7. God. II. Odgovorni urednik Vjekoslav Nikolić; vlasnik i izdavaatelj Fran Bradić.

Садржај: О нашем савезу. — Основ узгоја у пучкој школи — Дјеловање учитеља за развитак и ширење просвјете у народу. Написао Н. Љубидраг. — Знаменитост упорављања као методичног ступња код поуке. Написао Д. Сивица. — На темељу којих психолошких закона израђен је нижи степен Мочникове рачунице? Пише Д. Шимуновић. — Одгој и положај жене у XX вијеку. Пише Јелица Беловић Бернадзиковска. — Узгосње мисли. Прикупља Вицко Добрић. — Још о мјешовитим школама. Написао Дон Лука Гргић. — Из „Мог споменара.“ Написао В. Николић. — Физика у нижим школама. ЕП О Хауштану превео и удесио Н. Клиринчић. — По парижкој изложби 1900. Пише М. Ј. Бакотић. — Књижевни гласник — Мали вјесник. — Некролог. — Јавна захвала.

Излази 15 свакога мјесеца. Запада на годину 4 круне, на по године 2 кр. Учитељским приправницима дије се изузетно за по цијене. — Претплату прима власник и издавалац листа, чланке, дописе и вијести уредник

Нови Васпитач, орган за педагошку књижевност, власник Мита Нешковић, свеска VI, година XIII. У Ср. Карловцима. Српска манастирска штампарија 1900.

Садржај: Неколико мисли о научној основи за наше школе. Нова раса жена двадесетог вијека Из српске синтаксе Психолошке чињенице. Нова читанка за III разред опћих пучких школа у Хрватској и Славонији. Књижевни преглед „Новог Васпитача“ Педагошки Вјесник „Новог Васпитача.“

Лист излази првог дана сваког мјесеца. Годишња цијена 6 круна, погоднишња 3 круне, на три мјесеца 1 круна и 60 пот. — За Србију годишња цијена 8 динара, погоднишња 4 динара, на 3 мјесеца 2 динара.

Весник српске цркве. Лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Свеска VI. Год. XI. За јуни. Власник и издавалац Свештеничко удружење, уредник Никола Д. Божић.

Садржај: 1. Десетогодишњица архијерејске службе преосвећеног епископа жичког, г. Саве Дечанца од Н. Д. Б. — Богословско-историјски дио: 2. Историјске заслуге срп. свештенства оба реда у служби св. право-

славља и народа свог (продужење) од епископа тимочког г. Мелентија. — Омилитички дио: 4. „Босије“ као проповједник од Радослава М. Грујића. — Грађа за историју црквеног бесједништва у нас: 4. Бесједе † Јована Павловића бившег протопрезвитера шабачког — Пастирско богословље: 5. „Свештенство и пчеларство“ од Д. К. Михајловића, члана жичког дух. суда. 6. Један поглед на извршење брчног испита и вјенчања код нас од Луке Дожудића пароха текијског. — Канонско историјски дио: 7. Наредбе Душанова законика „противу иновјераца,“ од Р. М. П. — Наши манастири: 8. Наши манастири и калуђери некад и сад, од Здравка Пауновића (продужење). — Из области религиозног живота: 9. Свештеник Босанско-херцеговачким народним првацима на размишљање. 10. Прослава Његове Светости Патријарха г. Ђорђа Бранковића, од Ур. — Проповједнички дио: 11. Бесједа на Видовдан од протођакона Васе Живковића. 12. Бесједа на Марков дан, од Јов. А. Илића, пароха биоградског. — Стање нашега свештенства: 13. Виши интереси државни и свештеничко стање, од попа Милуна Стојадиновића. — Живот нашега удружења: 14. Рад главног одбора. Зајечарски пододбор. — Црквени гласник: 15. Из отачаствене цркве. Путовање Њ. В. Краља. Велики духовни суд Почасни члан. Ступиће у монашки чин. Произведен за проту. Престали изаћи. Литија у Биограду. Преминуо. — 16. Из српске цркве у Старој Србији и Македонији. Велешко-дибарски митрополит. 17. Некролог † проти Обраду Михајловићу, од Н. Д. Б. — Приказ књига и листова: 18. О слави или крсном имену. Бранково коло. Реформа календара. 19. Списак лица.

Бранково коло. За забаву доуку и књижевност.

Преглед 24 броја: Слава Гутембергу! — Спавију поља (пјесма). — На сестрином гробу (пјесма). — Мрковић (новела 9). — Васкрсеније (роман 53). — Амалат Бек (припов. 6). — Цвијета Зузорићева и Доминко Златарић (листак из дубровачке књижевности 21). — „Узданије“ Душана Силног у Црвој Гори — Женска друштва у Европи. — Ковчежић: књижевне биљешке (3); просвјетни и друштвени гласник (3).

Гласник православне цркве у краљевини Србији, орган архијерејског сабора. Година I, свеска за мај, уредник Доброслав М. Ковачевић, Биоград 1900.

Садржај: Службени дио: 1. Указна постављења, разрјешења и отпуштања. 2. Наредба бр. 7 команданта активне војске. 3. Ускршњи поздрав г. митрополита епарх. епископима. 4. Отпоздрави епархијских епископа. 5. Честитка митрополита г. Инокентија њ. св. патријарху Георгију Бранковићу о прослави његове седамдесетогодишњице. 6. Архијерејска постављења. 7. Распис г. министра просвјете и црк. послова. — Архијерејски извјештаји: Извјештај преосв. епископа шабачког св. архијереј. сабору о посјети своје епархије. — Архијерејске бесјеле: Проповијед на проглас Краљевине пр. еп. нишког г. Никанора — Чланци и расправе: 1. „Balkan“ и римска пропаганда од архимандрита Илариона С. Весића. 2. Извјештај архијереј. сабору о руским духовним школама, од Ст. М. Димитријевића, свешт. и проф. 3. Владика Босије од Мил. Вујановића. 4. Босијев посмртан говор Анријети Ани инглеској. Превоо Мил. Вујановић. 5. Забиљешке о ономе што се десило при смрти Анријете Ане инглеске од г. Феје-а превоо Мил. Вујановић. 6. Прича о смрти госпођиној прев. Мил. Вујановић. — Вијести из српских цркава: Поглед на стање срп. цркве у Далмацији

за посљедње вријеме. — Наука и проналасци: Модерни преступници. Биљешке. Приказ књига и листова. Некролог Јов. Ђорђевићу. Грешке, по-руке и напомена уредништва и благајника.

Школски вјесник. Стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник Љубоје Длуштш. VII. 1900. 5 за мај. Годишња цијена с поштарином 4 круне. Преплата се шаље Земаљском Економату као администрацији „Школског Вјесника.“

Садржај: Ђуро Бујер: Њемачка вјежбеница за III разред. — Јелица Беловић-Бернадзиковска: Из мога албума. Психолошке фотографије (наставак). — Јово Дујмушић: Паралела између III, V., VI. и VII. дијела Мартићевих Осветника и Његушеве Слободијаде (свршетак). — Б. Крчмарић: Хербарт и Спенсер (свршетак). — Станислав Мајсторовић: Пабирци из народне педагогије (наставак). — Иван Кларић: Судбина једног учитеља (свршетак). — Иван Касумовић: О латинском пријеводу неких наших народних пјесама (наставак). — Јосипа пл. Глембај: Мнијења хрватских учитељских друштава о јединственој научној основи за нижу пучку школу и опетовницу. — Емил Александар Ивановић: Неколико мисли у прилог народне основне школе. — Примјери практичне наставе. Илија Терзић: Домословље: у II. разреду основних школа у Босни и Херцеговини по чланцима „Друге читанке“ и по првом дијелу III. земљописа (наставак). — Педагошка смотра. — Дописи. — Листак. — Службени додатак — Засебни прилог „Школског Вјеснику“: *Грађа за технолошки рјечник женског ручног рада* (са сликама у тексту). Прикупила Јелица Беловић-Бернадзиковска (стр 129—144). ТЕКА

Невен. Чика Змајовин лист. X Загреб. II Јуна 1900. Број 17 и 18.

Садржај: Наш јунак (пјесма са сликом). Жарко и Савка (приповијетка). Миш се воза (пјесма са сликом). Египатски врт (чланак са сликом). Чујете ли — видите ли? (пјесма). Фризуново путовање (приповијетка). Хинеска досјетка (са сл.). Писмо (пјесма са сликом). Паук (прича). Са високих Алпа (са сликом). Мало шале. О бисеру. Коњаник (пјесма са сликом). Створење човјека. Јачи мрави од стршљена (чланак са сликом). Несташлуди мога Глишана (са сликом). Хармозан (прича). Нашим ђацима (пјесма). Тако, тако! ал не баш сасвим тако! (са сликом). Игла и конач (басна). Свети Стеван Милутин, краљ српски. Непуњена жеља (прича) Пуштање змаја у Хини (са сликом). Врећа и закрпа (басна). Жетве. Правила за купаче у хладној води. Разнолије (8). Решења даштења из броја 16. (5). Одговори и поруке (125—129). Новије књиге.

Чика Зма ова нам пропраћа овај посљедни број „Невенове“ године са овим:

Ево, са помоћу Божијом завршисмо и ову „Невену“ годину. Ваша је жеља да продужим овај стари и мио ми посао. А и мени би тешко било растати се од њега, прекинути везу, која ме везује са младим нашим нараштајем. Признати морам да сам се надао бољем одзиву, него што га је ова година показала. Али имам са више страна писама која ме увјеравају, да ће идућа година бити топлија, да ће се преко ових школских ферва „заузети и велико и мало да се број „Невенских“ претплатника бар удвостручи.“

Кад тако велите, а ми пођимо да видимо! „Невен“ ће дакле са почетком мјес. Септембра почети своју нову годину, коју ће завршити о

Видову-дне 1901. Излазиће, као и до сада, отпр. сваких 17 дана по један број.

Претплата је: За цијелу годину (18 бројева) 6 круна (за Србију 8 динара). За двије трећине године (12 бројева) 4 круне (за Србију 5 дин. и 33 пара) За трећину године (6 бројева) 2 круне (за Србију 2 дин. и 66 пара). (За све земље, куда је поштарина скупља него у Аустро Угарској, претплата је као за Србију).

Почети се може само од 1 или од 7 или од 13 броја.

Претплата се шаље: Administraciji „Nevena.“ Zagreb

Као лани, биће и ове године нешто Божићних дарова. Главни дар (који ко добије, моћи ће њиме учинити радости многој дјечи) могу добити само они, који се до 15 децембра претплате за цијелу годину. Осим тога биће још три (а можда и више) дарова, који могу добити они, који се до 15. дек. претплате ма и на мање.

Жријебане ће ријешити, ко ће да добије.

Могу се још похвалити, да су ми за идућу годину више наших одличних књижевника и сликара објавили своју сарадњу.

На сад, драга дјeco, срећне вам школске ферије, и до скоро виђења!

Пред Видов-дан 1900.

Чика Змајова.

Српски архив, за цијелокупно љекарство, орган српског љекарског друштва, уређује Др. Јован Данић. Год. VI. Свеска V.

К истога као додатак и популаран часопис са засебним садржајем и засебном пагинацијом:

Народно здравље. Љекарске поуке народу. Уређује Др. Јован Данић. Година V, број 5.

Садржај „Нар. здравља“: Родитељи и учитељи. Човјеков узраст. Да ли је могућан вид без очију. О болестима здравих људи, од д-ра П. Дојића (свршетак). Подлистак: Из живота нашег народа са здравствених гледишта: I. Левач (свршетак) Биљешке: О болу. Одмарање после ручка. Не чачкај уши. Да ли је штетно прати ноге, које се зноје, ладном водом.

Цијена „Српског Архива“ заједно са „Народним Здрављем“ 10 франака. Засебно „Народно Здравље“ стаје 5 франака у злату или 5 круна.

Рукписи и новац шаљу се: д-ру Јовану Данићу, Београд.

Ми „Народно Здравље“ препоручујемо нашим школама.

Караџић, лист за српски народни живот, обичаје и предање. Издаје и уређује Тих. Р. Ђорђевић. Година II. Излази мјесечно на 1—1½ табаку, цијена му је 5 динара годишње, поједини бројеви 0.50 дин. Претплату прима уредништво у Алексинцу — Србија.

Садржај 5 броја (мај): Старинско црквено пјевање, од Ш. Деспотовића Букумире, од Др. Симе Тројановића. Народне предање о мјестима, од Драгослава Д. Петковића и Марка М. Исаковића. Нешто из народног празновања (у округу пиротском), прибиљежио Влад. М. Николић, учитељ. Српске народне пословице (из Сарајева), скупио Јов. Ђ. Зорић. Српске народне заговетке (из Македоније), скупили Сп. Радивојевић и Точак. Српске народне приповијетке, прибиљежио Дим. В. Терзић, Петар. Ст. Иванчевић и станко Костић. Ситне биљешке, од П. С. Иванчевића, Ст. М. М., Ник. П. Даничића, Василија Радичевића и Милутина Филиповића.

Прикази. Гласник. Додатак: Питања за прикупљање технолошких обичаја у Срба (свршетак), написао Петар М. Илић, професор.

Питања за прикупљање технолошких обичаја у српскога народа. Саставио Петар М. Илић, професор учитељске школе. (Одштампано из „Караџића“ за 1900 г.) Алексинац. Биоград, штампарија Мате Јовановића, кнез Михаилова улица бр. 24 1900. 8°. Стр. 27.

Ова „Питања“ шаље уредништво „Караџића“ (Алексинац) свакоме, ко је вољан да по њиме прикупља градиво из нашег народног живота, на захтјев, бесплатно.

Гласник земаљског музеја у Босни и Херцеговини. XII (1900) 2. Уредник Коста Херман. Сарајево. Земаљска штампарија 1900. Стр. 162—359. Годишња цијена с поштарином 4 круне. Поједине књиге 1 к. 60 х. Дописи и новчане пошиљке у ствари претплате и огласи шаљу се на Земаљски економат као администрацију Гласника земаљског музеја.

Садржај: Prof. dr. Artur Gavazzi: Jezero Plive (са једном картом). — Карл Пач (Patsch): Нове римске епиграфске течевине из Босне и Херцеговине (са 19 слика у тексту). Vjekoslav Jelavić: Veliki vezir Ahmed Supričić. — Емилијан Лилек: Биљешке о задружним и господарственим приликама у Босни и Херцеговини. — Prof. Vjekoslav Celestin: Rimski Medalloni (са 8 слика у тексту). — Отмар Рајзер и Иван Кнотек: Резултати посматрања сеобе птица по Босни и Херцеговини. — Karlo Patsch: Rimski mjesta р: Imotskom polju (са 37 слика у тексту). — Различно: Тома А. Братић: Птице у народном вјеровању. — Antun Pića Carić: Crtice iz narobnog života у Далмацији.

Једанаести извјештај о православној срп. богословској училишћу у Срем. Карловцима. Школска година 1899—1900. Саставио протопрезвир Јован Вучковић, проф. богословије и ректор богословског училишта. Ср. Карловци. Срп. манастирска штампарија 1900. Стр. 59, 8°.

Споменак. Илустровани лист за дјецу. Година VIII. Број 6 и 7. Власник, издавач и одговорни уредник Иван Мартиновић, учитељ. Излази првог дана сваког мјесеца на цијелом табаку. Цијена му је на годину за Аустро-Угарску, Босну, Херцеговину и Црну Гору 2 круне или 1 фор., за Србију 2½ д. а за све остале земље 3 круне. Претплату, рукописе и све што се односи на уређивање и издавање листа треба слати: Ivanu Martinoviću, uredniku. Pančevo (Ugarska).

Садржај: Мали брата (пјесма са сликом.) Материн савјет (приповијетка.) — Несташни Марко (пјесма са сликом). — Каранфилчини сватови, бајка у чегири слике. — Својој сестри Ружици (пјесма). — Куна (са сликом). — Оцу Луки Поповићу (пјесма). — Игро би се радо... (пјесма са сликом). — Зрнца с бројанице живота и искуства. — Црној Гори (пјесма) — Кратке приче. III—VI. — Буря (пјесма). — Наша Мица и њена цица (пјесма са сликом). — Кос и славуј (прича). — Руска легенда. — Пас (прича). — Вјеран пас (пјесма). — Бубица, по мађарском. — Споменков вјесник (6). — Разно (6). — Нове књиге и листови. — У доколици: 1. Коњички скок. 2. Загонетка. — Ријешење. — Одговори и поруке. — Дјечији добротвори.

Зора. Лист за забаву, поуку и књижевност. Уређује Атанасије Шола. **Преглед 6 броја:** Јелица Беловић-Бернадвиковска: Хенрик Шпенкијевић, приликом двадесетпетогодишњеге му. — Пјесништво: Јован Ду-

чић: * * *, госпођи Н. — У Сумраку. — Јесења пјесма. — Из Јадранских сонета. — Приповијетке: Бранковински: Записник једног сеоског билажника. — Rakosi Viktor: О путовању, превео Никола Тодоровић. — Чланци: Др. Љубомир Недић: пјесме Милете Јакшића. — Maurice Muret: Гете, превео Јован Скерлић. — John Ruskin: о читању, превео Ј. П. — Афоризми: Брак, прибрао Ј. П. — Писма: Из Биограда. Биоградско Народно Позориште, пише Пера С. Талетов. — Оцјене и прикази: Војаћа, Historijski roman iz Bosne, napisala Jagoda Truhelka, оцјењује Сарадник. — Хроника: Српска. — Словенска. — Страна. — Исправак.

Исторія во кратцѣ о болгарскомъ народѣ славенскомъ. Сочинися и списася вѣ лѣто 1792. Спиридономъ Јеросхимонахомъ. Стѣмки за издание В. И. Златарски. Издава Св. Синодъ на Българската Църква. София, Печатница на Ив. Г. Говедаровъ и Сие 1900 Цѣна 2 лева.

Ову занимљиву књигу из прошлог вијека спремио је за јавност Златарев са подужим предговором и објашњењем. Она је спрењена за претплатнике Синодалног „Църквовенъ Вѣстникъ“ бесплатно.

КЊИЖЕВНА ПРИНОВА.

Изашао је из штампе роман Милана Недјељковића, професора из Сријемских Карловаца под натписом:

ПРЕЛОМ

роман из наших дана.

Овај роман откупила је дотписана књижарница од госп. писца, чим се отпочео штампати; те је довршила израду његову у властитом штампарском заводу.

Градиво за овај роман црпио је поштовани писац из живота Срба Војвођана и обрадио га је управо мајсторски, тако да ће га сваки читалац, нарочито они у Војводини са највећим интересовањем дочитати. Српска књижевност, која није богата романима, добија њиме једну красну принову, којој ће се сваки пријатељ њезин од срца обрадовати.

Роман износи 14 штампаних табака а цијена му је само кр. 1 30 хелера, дивот повезан са француским златорезом кр 3.50 хелера

Издавачка књижарница, Пахера и Кисића.

„ЗОРА“ за 1900 годину.

Годишња цијена је: 8 круна али 9 динара, за ђаке 6 круна или 7 динара.

Претплату „Зоре“ за ову 1900 годину прима њена Администрација, затим издавачка књижарница Пахер и Кисића у Мостару и сви њени повјереници. — Претплатници, а и повјереници у Краљевини Србији, нека новац шиљу г.г. Савићу и Комп., Биоград, са напоменом за „Зору“.

У администрацији „Зоре“ могу се добити врло укусно израђене тврде корице од платна у разној боји са насловним клишеом, за све године, уз цијену 1 круна и 20 хелера, дивот израђене са златом 2 круне, — без поштарине. Уједно напомињемо, да се може „Зора“, цијели течајеви за годину 1897., 1898 и 1899., у дивотним корицама добити повезана, уз цијену за сваки течај од круна 10.

Администрација „Зоре“.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС.

ПЈЕСНИЧКИ ЗБОРНИК

УГЛЕДНИ ПРОИЗВОДИ

СРПСКОГ, ХРВАТскоГ И СТРАНОГ ПЈЕСНИШТВА

За школу и домаћу употребу

саставио професор Јован Максимовић, окружни школски надзорник.

СА КРАТКИМ ТЕОРИЈСКИМ ПРЕГЛЕДОМ ПЈЕСНИЧКИХ ВРСТА.

У намјери да српском дому и школи, српској широј читалачкој публици и српским књижевницима дамо књигу у руке, у којој ће на једном мјесту наћи збир свих одличних српских и хрватских пјесничких производа (изузевши драматске) — латисмо се издања ове опсежне књиге, о којој смо дознали да се ради поодвна, а са пажњом и брижљивошћу, које се захтијевају за дјела ове врсте.

Док знатне јевропске књижевности имају не по један и два, но управ безброј оваких зборника умјетног пјесништва („Антологија“); док и Хрвати располажу са два издања (Шеноино и Бадалићево), — наша је књижевност, осим неколико неизведених покушаја, остајала без иједног дјела, које би нас посредством што веће количине одличних примјера, упознало са бићем и обликом појединих врста пјесништва и које би нам дало ма и кратак, али пажње вриједан извод из васколиких дјела појединих наших пјесника. А наша књижевна поезија, макар она колико заостајала за јевропским, ипак није у толико мјери оскудна, да се из њене залихе не би могао начинити добар, пун умјетносни свјезине Зборник.

Обзирући се на тренутне потребе наше просвјете и образовања, а имајући на уму горе састављену ордику оваких књига немамо, а да се за њима не може и не смије дуже чекати, састављач је био приморан израђивати књигу, која ће добро послужити: и у неколико ограниченој школској — и широј, слободнијој домаћој потреби. Но, обзирући се на педагошке захтјеве „Пјеснички Зборник“ никако није изгубио потребну му свјезину, чар новости и занимљивости, те се с пуним правом надамо, да ће и школски и нешколски читалац Зборников: свакидашњи љубитељ књига и онај, који их рјеђе тражи; учитељ књижевности и ученик му; почетник пјесник и старији му друг — наћи у овој књизи, према своме тренутном расположењу, свагда у обилатој мјери, лектире, која ће га разведравати, поучавати, тјешити, веселити, одушевљавати....

Изаван школе, „Пјеснички ће Зборник“ бити ручна и настолна књига, која ће слободно часове српског читаоца испуњавати узвишеном, идеалном, високо наравственом садржином, у школи пак, служиће учитељу поезије као опробано, поуздано читалачко градиво, да многобројним, свагда успјелим и занимљивим примјерима утврди предавану теорију о пјесничким врстама. Овом је „Зборнику“ намјера; да се њиме часови намијењени школској и домаћој лектури средњешколских ученика, у току двије, три године испуњавају градивом, које је бирано са највећом пажњом и свагда је таке природе, да у пуној мјери задовољава и етичке и естетичке, високо наравствене, педагошке обзире.

Тога је ради изради њеној претходило естетичко проучавање цјелокупних производа свих наших пјесника, и у њој су нашли мјеста само одлични, естетички или етичком садржину снабђевени производи, без и

и најмањег обзира на то: да ли су из пера славна, или мало знана пјесника. При одабирању поезије за ову књигу, при одлучивању: који ће пјесмотвори у њој наћи мјеста, састављача јој ништа друго није могло поћупити, до несумњива, на учитељској и лекторској пракси осједочена, унутрашња вриједност самог пјесмотвора.

Имајући на уму, да би ова књига, ако буде добре среће, могла и у школи бити употријебљена, састављач је, охрабрен савјетима и одобравањем наших књижевних и педагошких првака, поједине пропанке и недостатке српске и хрватске умјетне поезије попуњавао производима из страних књижевности, уносећи у „Зборник“ све оно што је у нашој литератури затекао саразмијерно добро праведно, или што је, с помоћу данашњих књижевника, сам за ову књигу нарочито преводио.

Да не би наставници књижевности, служећи се овом књигом, морали за теоријски дио узимати нарочиту какву другу књигу (којих много и немамо), састављач је, према чувеној Њемачкој Поетици професора д-ра Конрада, израдио и на крају „Зборника“ додао кратак, али исцрпан и сваком разумљив пријеглед свих пјесничких врста и подврста — тако да се потписана књижарница нада, да ће ова књига заслужити пажњу и потпору свих оних, којима на срцу лежи развитак нашег умјетног пјесништва, које у најновије вријеме сасвим енергично стаје на нове, досле незнате стазе, те јој данас овака књига долази у најзгоднијем и најодсуднијем часу.

Књига се већ у велико штампа, а изаћи ће, по могућству чим прије, изнијеће по прилици до 50 штампаних табака на врло лијепој, глаткој хартији а у формату велике осмине (инглески Imperial 8°). Техничка страна књиге биће заступљена тако, да ће се моћи са потпуним правом сматрати као до сад најукусније издане у српској књижевности Цијена књиге биће врло умјерена, што ћемо у своје вријеме објавити, књига ће се моћи добити и у тврдом дивот повезу. — Ко жели књигу добити чим изађе, нека нам се јави и назначи како довести и где имати; броширану или тврдо, дивот повезану.

Издавачка књижарница Пахера и Кисића.

ПОРУКЕ УРЕДНИШТВА.

Писцу предавања земљописа у П. р. основне школе. Предавање није изведено методично; у чланку је систематично и кратко изложен готово сав материјал, који се захтјева програмом, али све оно друкчије се обрађује и предаје у школи. Све оно, што стоји на 2 листа, при предавању рашири се на неколико лекција. Да се почне земљопис у другом, а тако и историја у трећем разреду основнијех школа, хоће се много вјештине. Уопште уводна су предавања врло тешка. Као образац таквог предавања могли сте читати у „Школском Вјеснику“, који излази у Сарајеву; ако не добијате овај лист, требало би да га добави ваше удружење или школска књижарница. Не клоните, него и даље радите и усавршавајте се. Братски вам поздрав.

Једном учитељу. Врло ми је жао, што немам под руком, што би Вам послужило при писању замишљеног чланка. Препоручио бих, да што више читате, размишљате, па ће доћи вријеме, кад ћете моћи и на специјалном књижевном пољу порадити. Братски Вам поздрав.